

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องปัญหาการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

- 1.1 นโยบายปฏิรูปการศึกษา
- 1.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นในการจัดการศึกษา
- 1.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545
- 1.4 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
- 1.5 การพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น
- 1.6 แนวทางการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น
- 1.7 การบริหารจัดการหลักสูตรท้องถิ่น
 - 1.7.1 การพัฒนาหลักสูตร
 - 1.7.2 การนำหลักสูตรไปใช้
 - 1.7.3 การประเมินหลักสูตร

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยในประเทศ

2.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1.1 นโยบายปฏิรูปการศึกษา

การบริหารจัดการศึกษาตามแนวปฏิรูปการศึกษา มีแนวการดำเนินงานตามหลักการดังต่อไปนี้

1.1.1 แผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2540-2544

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี (2539 ข : 56-59) กำหนดให้มีการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 9 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับความรู้

พื้นฐานของประชาชนให้ถึงระดับมัธยมศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน พัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล ชุมชน ประเทศ และเสริมสร้างศักยภาพในการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจอย่างก้าวหน้า มั่นคง บนพื้นฐานแห่งความเป็นไทย กำหนดนโยบาย การพัฒนาการศึกษาไว้ ดังนี้ คือ การเร่งขยายและยกระดับความรู้พื้นฐานของประชาชนทั้งหมด การปฏิรูประบบการเรียนการสอน การปฏิรูประบบการผลิตและพัฒนาครู การเร่งผลิตและพัฒนากำลังคนระดับกลางและสูง การปฏิรูประบบการบริหารและการจัดการศึกษา พร้อมทั้งได้กำหนดแผนงานหลักเพื่อการพัฒนาการศึกษาไว้ 9 แผนงาน ได้แก่

แผนงานหลักที่ 1 การยกระดับการศึกษาพื้นฐานของปวงชน

แผนงานหลักที่ 2 การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน

แผนงานหลักที่ 3 การพัฒนาการผลิตครูและการฝึกอบรมพัฒนาครู

แผนงานหลักที่ 4 การผลิตและพัฒนากำลังคนในสาขาวิชาชีพที่ขาดแคลน

แผนงานหลักที่ 5 การวิจัยและพัฒนา

แผนงานหลักที่ 6 การพัฒนาระบบการบริหารและการจัดการ

แผนงานหลักที่ 7 การพัฒนาระบบอุดมศึกษา

แผนงานหลักที่ 8 การระดมสรรพกำลังเพื่อจัดการศึกษา

แผนงานหลักที่ 9 การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อจัดการศึกษา

สำหรับในแผนงานหลักที่ 2 ได้กำหนดยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนไว้อย่างชัดเจน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ สมดุลทั้งทางร่างกาย จิตใจ ปัญญาและสังคม รู้จักคิดวิเคราะห์เชิงวิทยาศาสตร์ รักการเรียนรู้ เรียนรู้ได้ด้วยตนเองมีเจตคติที่ดี มีความรับผิดชอบ มีทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาคน พัฒนาอาชีพอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข กำหนดเป้าหมายเพื่อมุ่งผลในเชิงปฏิบัติ ดังนี้

1. ทบทวน ปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทุกระดับอย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะพื้นฐานและคุณลักษณะที่พึงประสงค์
2. ปรับกระบวนการและรูปแบบการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้หลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียน
3. ปรับกระบวนการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น โดยใช้อันดับคะแนนเฉลี่ยสะสม และแบบวัดความถนัดตามสาขาวิชาหรือวิชาชีพ รวมทั้งปรับปรุงการวัดและประเมินผลที่สามารถวัดพัฒนาการของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

4. ผลิตและพัฒนาสื่อทุกประเภท โดยเฉพาะสื่อที่เอื้อต่อการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง อาทิ คอมพิวเตอร์ และสื่อผสม (Multimedia)

5. ผู้สำเร็จการศึกษาทุกระดับทุกประเภท สามารถพัฒนาคุณภาพตนเองได้อย่างต่อเนื่อง เต็มตามศักยภาพ

1.1.2 แนวทางการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ประกอบด้วย

1. พัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร มีแนวดำเนินการ คือ เร่งพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนโดยจัดเป็นวิชาเฉพาะและกิจกรรมเสริมสอดแทรกในกระบวนการเรียนการสอนทุกระดับทุกประเภท และปรับโครงสร้างหลักสูตร ให้มีสัดส่วนที่เหมาะสมระหว่างวิชาทักษะพื้นฐานและวิชาพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน โดยเพิ่มวิชาพื้นฐานที่จำเป็น โดยเฉพาะวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ คอมพิวเตอร์เบื้องต้น ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เพิ่มเวลาฝึกปฏิบัติ จัดกิจกรรมเสริมในวิชาพลศึกษา ดนตรี และศิลปศึกษาและ เพิ่มการเรียนการสอนรวมทั้งการจัดกิจกรรมส่งเสริมสิ่งแวดล้อมศึกษา ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดและพัฒนา สามารถนำมาใช้ได้สอดคล้องกับท้องถิ่น ดำรงไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย เน้นการฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะวิชาชีพ ทักษะการจัดการ ทักษะการทำงานร่วมกัน มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม

2. ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การปรับการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ รักการเรียนรู้ แสวงหาความรู้และรู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง พัฒนาทักษะการมีส่วนร่วมของสมาชิกสังคม การจัดรูปแบบการเรียนการสอนให้ สอดคล้องกับท้องถิ่น การเชื่อมโยงเนื้อหาวิชากับสภาพปัญหาและประสบการณ์จริง การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาความพร้อม ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ การปรับปรุงระบบการวัดและประเมินผล มุ่งเน้นการวัดความคิดรวบยอด ควรนำกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่าง ๆ มาพิจารณาในการประเมินผลด้วย และกระทรวงศึกษาธิการควรจัดทำข้อสอบมาตรฐานเฉพาะวิชาพื้นฐานแกนสำคัญ เพื่อพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพใกล้เคียงกัน พร้อมกับปรับปรุงระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในทุกระดับการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับร่วมกัน โดยด่วน

3. ผลิตและพัฒนาสื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอน โดยมีหลักในการดำเนินงาน คือ ใช้เทคโนโลยีทันสมัยตลอดจนสื่อที่จำเป็นอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะวิชาวิทยาศาสตร์และภาษาต่างประเทศเร่งพัฒนาตำราเรียน หนังสืออ่านประกอบ และหนังสือเรียนสำหรับผู้ที่มีความ

สามารถพิเศษและผู้ที่มีความสามารถพิเศษ โดยโอกาสเพื่อสร้างนิสัยรักการอ่านให้กับเยาวชน รัฐและเอกชน สนับสนุนการจัดทำชุดความรู้สำหรับครูและสำหรับผู้เรียนที่สามารถเรียนได้ด้วยตนเอง การพัฒนาบุคลากรให้สามารถใช้เทคโนโลยีทันสมัยได้ การจัดหาอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ รวมทั้งซอฟต์แวร์สำหรับการดำเนินงานด้านสารสนเทศเพื่อการศึกษาอย่างเพียงพอและภาครัฐและเอกชนส่งเสริมสร้างสรรค์ พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เช่น สื่อ อิเล็กทรอนิกส์ สื่อคอมพิวเตอร์ สื่อผสม (Multimedia) รวมทั้งการพัฒนาและการให้บริการเครือข่าย เพื่อการเรียนรู้ที่สนุก หลากหลาย และกว้างขวาง

1.1.3 แนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2539-2550

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 ก : 18-23) ได้ให้ความสำคัญและกำหนดแนวทางการปฏิรูปการศึกษาไว้ว่า การปฏิรูปการศึกษา หมายถึง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เพิ่มเติมการดำเนินงานเดิม ด้วยคาดหมายว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่เดิมให้หมดไป เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการศึกษาในปี พ.ศ. 2550 โดยมีจุดมุ่งหมาย คือ เป็นการปฏิรูปเพื่อสร้างบุคคล องค์กร สังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ผู้ที่ผ่านการศึกษา จะเป็นผู้มีสุขภาพดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความสามารถในการคิด ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ มีทักษะทางวิชาการและวิชาชีพ รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความเป็นประชาธิปไตย รักษาชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ บนพื้นฐานทางวัฒนธรรมไทย ส่วนจุดมุ่งหมายสูงสุด นั่นก็เพื่อให้ประชาชนมีศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพตนเอง สังคม ประเทศชาติ ดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุข

แนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ มี 4 ด้าน คือ การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนและการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา ในส่วนของการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1. จัดกระบวนการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์
2. จัดเตรียมความพร้อม ทำหลักสูตรทุกระดับทุกประเภท โดยการสร้างบรรยากาศให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ฝึกการคิดอย่างเป็นระบบเน้นฝึกปฏิบัติมากกว่าท่องจำ เรียนรู้จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้รับจากครอบครัว ชุมชนมาใช้ในการเรียนการสอนตามหลักสูตร สถาบันการศึกษาและองค์กรวิชาชีพ ร่วมกันกำหนดมาตรฐานขั้นพื้นฐานการจัดการศึกษา และ ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและกำหนดแบบเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น

3. เร่งรัดปรับปรุงหลักสูตรวิชาชีพครูให้มีเนื้อหาวิชาชีพครูมากขึ้นเพื่อมุ่งเน้นคุณภาพวิชาชีพครู

4. การเรียนการสอนระดับประถมศึกษา มุ่งเน้นด้านพื้นฐานทางภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์

5. ให้เรียนรู้ภาษาอังกฤษตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

6. นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอนพัฒนาห้องสมุด สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทั้งในและนอกระบบโรงเรียน

7. จัดรูปแบบและเนื้อหากระบวนการเรียนการสอนให้หลากหลาย และยืดหยุ่นพร้อม ทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้จัดกิจกรรมเพื่อหารายได้ระหว่างเรียน

8. พัฒนาหลักสูตรและเร่งรัดการจัดการเรียนการสอนประชาธิปไตยแบบยั่งยืนและ บังเกิดผล

9. ปฏิรูประบบการวัดและประเมินผล เน้นพฤติกรรมที่แสดงออกจริงประเมินการ พัฒนาตามกระบวนการเรียนการสอน ใช้ผลการเรียนสะสมในการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อ

10. พัฒนาเครือข่ายทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อรองรับการกระจายอำนาจ ทางวิชาการบัญญัติ 10 ประการ โรงเรียนในอุดมคติ

กระทรวงศึกษาธิการ (2539 : 5-6) ได้กำหนดบัญญัติ 10 ประการ ไว้เพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดได้ดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ทัดเทียม กัน ภายใต้มาตรฐานเดียวกัน ทัวประเทศและมุ่งให้เป็นโรงเรียนในอุดมคติ ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษามีจิตสำนึกในการพัฒนา ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ยกระดับ มาตรฐานการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับของสังคม และควรมีเวลาอยู่ประจำสถานศึกษาเพื่อดูแล การปฏิบัติงานภายในให้เรียบร้อย

2. จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียน ผู้เรียน เรียนอย่างมีความสุข มีวินัย รู้รักสามัคคี จัดโรงเรียนให้ร่มรื่น มีต้นไม้ แหล่งน้ำ บ่อน้ำ ไร่นา ไร่ ผลไม้

3. เป็นโรงเรียนที่มีความพร้อม มีแผนผังเต็มรูปแบบ มีห้องเรียน ห้องสมุด ห้อง คอมพิวเตอร์ ห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการ สนามกีฬาครบครันเหมาะสมกับท้องถิ่น

4. มีอุปกรณ์การเรียนการสอนครบ จัดซื้อในราคาที่เป็นธรรม เหมาะสมกับการใช้ให้ เกิดประโยชน์

5. มีบุคลากร ครูผู้สอนครบเกณฑ์ หากขาดแคลนให้ใช้ครูที่เกษียณอายุหรือภูมิปัญญา ท้องถิ่นมาช่วยสอน หรือใช้ระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

6. องค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ ด้านการบริหาร และด้านวิชาชีพ เช่น กำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

7. มีการเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษา เพื่อพัฒนาสื่อ วัสดุอุปกรณ์และสถานศึกษา ยกเว้นค่าเล่าเรียนสำหรับเด็กยากจนและจ่ายค่าตอบแทนให้นักเรียนในการฝึกปฏิบัติ หรือฝึกอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้ เช่น การปลูกผักสวนครัว การเลี้ยงไก่เลี้ยงปลา

8. ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแสวงหาทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการของสถานศึกษา การจัดสวัสดิการให้กับครู เช่น จัดที่พัก ค่าตอบแทน ค่าล่วงเวลา ค่าสอนพิเศษ ค่าฝึกอบรม ตลอดจนการแก้ไขปัญหาหนี้สินของครู

9. มีการวัดและประเมินผลที่มุ่งเน้นผลผลิต คือ คุณภาพของผู้เรียนตามหลักสูตร

10. ท้องถิ่นให้การยอมรับว่าเป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพและมาตรฐาน

1.1.4 การจัดองค์กรและกระบวนการพัฒนาการศึกษาในระดับโรงเรียน มีแนวในการดำเนินงาน คือ

1. โรงเรียนตั้งคณะกรรมการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษา ประกอบด้วย

1.1) ผู้บริหาร โรงเรียน เป็นประธานกรรมการ

1.2) ผู้ช่วยผู้บริหาร โรงเรียน เป็นรองประธานกรรมการ

1.3) ครูวิชาการ 1 คน เป็นกรรมการ

1.4) ผู้แทนครูประจำห้องเรียน (4-9 คน) เป็นกรรมการ

1.5) ครูที่ได้รับมอบหมาย เป็นกรรมการและเลขานุการ

2. โรงเรียนควรมีกระบวนการในการพัฒนา ดังนี้ คือ

2.1 วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา เพื่อเสริมสร้างจุดเด่น ปรับปรุงจุดด้อย การวิเคราะห์ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ วิเคราะห์ผลผลิต หมายถึง การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถและคุณลักษณะของนักเรียน โดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา วิเคราะห์กระบวนการ หมายถึง การวิเคราะห์กระบวนการบริหาร กระบวนการเรียน การสอน กระบวนการนิเทศการศึกษาและการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยคำนึงถึงหลักและวิชาการศึกษาและแนวทางปฏิรูปการศึกษา ที่ก่อให้เกิดจุดเด่นในผลผลิต วิเคราะห์ปัจจัย หมายถึง การวิเคราะห์ปัจจัย ต่าง ๆ ที่ใช้สนับสนุนการดำเนินงาน เช่น บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม ชุมชน งบประมาณ เพื่อดูว่าสิ่งใดที่ทำให้โรงเรียนมีจุดเด่น จุดด้อย

2.2 แสวงหาแนวทางแก้ไขจุดด้อย เสริมจุดเด่น ทั้งในระดับผลผลิต กระบวนการ และปัจจัย ซึ่งเป็นแนวทางที่มีคุณลักษณะ ดังนี้ คือ เป็นแนวทางใหม่ไม่เหมือนเดิม โดยการ

เลือกสรร เปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมกิจกรรมที่ดีเข้าไป เป็นแนวทางที่อาศัยหลักวิชาการการศึกษา เป็นพื้นฐาน ทำให้ได้แนวคิด แนวทาง สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ได้ผลดีแนะนำไว้

2.3 วางแผนงานและโครงการ โดยมีขั้นตอนและแนวทางการดำเนินงานรายละเอียดของกิจกรรมและงบประมาณอย่างชัดเจน

2.4 บุคลากรทุกฝ่ายทั้งภายในและนอกโรงเรียน ชุมชนร่วมกันดำเนินงานเพิ่มวิธีการขอความร่วมมือให้มากขึ้น

2.5 ร่วมกันติดตามและปรับปรุงการดำเนินงาน ตามแผนปฏิบัติงานในระยะเวลาที่กำหนด เน้นความรู้สึกรับผิดชอบในการดำเนินงานร่วมกัน

2.6 ร่วมกันประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้ได้ข้อสรุปว่าผลการดำเนินงานของโรงเรียนดีขึ้น หรือยังมีจุดด้อยด้านใดที่ควรปรับปรุง ควรมีการประเมินทั้งก่อนดำเนินงาน ระหว่างดำเนินงานและหลังการดำเนินงาน โดยการประเมินทั้งระบบ คือ ด้านผลผลิต ด้านกระบวนการ ด้านปัจจัย มุ่งให้ได้ข้อมูลใหม่เพื่อการปรับปรุงให้ดีขึ้นกว่าเดิม

3. โรงเรียนจัดทำแผนแม่บทอย่างเต็มรูปแบบ จัดบรรยากาศการเรียนการสอนและสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับท้องถิ่น

4. โรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในรูปคณะกรรมการ โรงเรียน เพื่อให้การพัฒนาการศึกษาและการแก้ปัญหาเป็น ไปอย่างรวดเร็ว

5. โรงเรียนมีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและทำแผนปฏิบัติการอย่าง จริงจัง เพื่อลดความซ้ำซ้อนและมุ่งกระจายการบริการให้ครอบคลุมทุกพื้นที่

6. โรงเรียน โดยคณะกรรมการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษา ร่วมกัน นิเทศ กำกับ ติดตาม และรายงานผลการปฏิบัติงาน

จากการศึกษาเนื้อหาดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาตามแนวปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบัน ถือว่าเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญ ซึ่งสถานศึกษาโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานทุกฝ่ายต้อง ร่วมมือกันเพื่อเป็นการยกระดับมาตรฐานการศึกษาภายในสถานศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพตาม จุดมุ่งหมายของนโยบายที่กำหนดไว้ข้างต้น

1.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

กระบวนการจัดการศึกษาในปัจจุบัน มีจุดเน้นสำคัญคือ การให้ชุมชนและท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและการปฏิรูปการศึกษา ในขณะที่เดียวกันก็ให้สถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานของทั้งฝ่ายโรงเรียน และชุมชน หรือท้องถิ่นดังกล่าว ย่อมจะส่งผลต่อการสร้างความผูกพัน ความสัมพันธ์และการ

ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ก : 1- 17) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นในการจัดการศึกษา ไว้ตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1.2.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาของไทยในอดีตเป็นภาระหน้าที่ของครอบครัวและชุมชน ได้แก่ พ่อแม่ ญาติ และสำนักต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่บุตรหลานทั้งด้านวิชาการและอาชีพ มีการถ่ายทอดอาชีพต่าง ๆ ให้แก่เด็กเป็นทอด ๆ ตลอดมา การศึกษาในอดีตจึงสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ต่อมาได้มีการนำการจัดการศึกษาแบบตะวันตกเข้ามาใช้แทนการศึกษาแบบเดิม และเกิดระบบโรงเรียนขึ้น โรงเรียน จึงกลายเป็นศูนย์กลางในการจัดการศึกษาให้กับชุมชนแทนวัด ที่รับผิดชอบให้การศึกษาแก่เด็กมาแต่เดิม รัฐก็เข้ามารับผิดชอบต่อจัดการศึกษาและจัดหลักสูตรการจัดการศึกษาในเวลานี้จึงเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนแปลกแยกจากวิถีชีวิตของชุมชน เป็นการศึกษาที่ไม่ตอบสนองความต้องการของชุมชน ขณะเดียวกัน ชุมชนมีความคาดหวังต่อโรงเรียนในด้านคุณภาพไว้สูง และพร้อมให้ความร่วมมือกับโรงเรียนแต่ระบบโรงเรียนที่ผ่านมาไม่เปิดโอกาสให้เกิดความร่วมมือ เนื่องจากถือหลักการแบ่งหน้าที่เมื่อได้รับมอบหน้าที่ในการจัดการศึกษาให้กับโรงเรียนแล้ว จึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียนจะต้องรับผิดชอบ โรงเรียนจึงเป็นศูนย์กลางของความรู้และสติปัญญา ขณะเดียวกันความเป็นชุมชนกลับอ่อนแอ ความรู้เดิมของท้องถิ่น ภูมิปัญญาของชุมชนและท้องถิ่นถูกกลืนเลือน ผลการจัดการศึกษาที่ผ่านมาทำให้เกิดปัญหาตามมาในสังคมไทย ในส่วนของผู้เรียนก็มีการแข่งขันกันสูง ทำให้ผู้เรียนมีความเครียดสูง ไม่มี ความสุขในการเรียน การจัดการศึกษาโดยส่วนกลางเริ่มมีข้อจำกัด เกิดความล่าช้าไม่สนองตอบผู้เรียน เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันอย่าง กว้างขวาง และเมื่อประเทศประสบภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ กระแสการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการศึกษาจึงได้ทวีขึ้น และได้รับการบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ให้มีกฎหมายการศึกษา ซึ่งเป็นที่มาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่ใช้ในปัจจุบัน ซึ่งเน้นหลักใหญ่ ๆ 2 ประการในการบริหารจัดการ คือ การกระจายอำนาจทางการศึกษา และการให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

แนวคิดใหม่ในการจัดการศึกษา คือ การให้ชุมชน ท้องถิ่น และทุกส่วนของสังคม มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งนี้ เนื่องจากโรงเรียนเป็นหน่วยงานหนึ่งของสังคม โรงเรียนจึงควรเป็น โรงเรียนของชุมชน ที่มีการจัดการเรียนการสอน โดยการเรียนรู้เห็นและความร่วมมือของประชาชนและชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงมีความสำคัญ เนื่องจากทำให้ประชาชนได้ทราบเกี่ยวกับการดำเนินงานและ กิจกรรมต่าง ๆ ของ โรงเรียนเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือ

ความมั่นใจ และความนิยมให้เกิดขึ้นในชุมชน นอกจากนั้นยังเป็นการสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน ได้เข้ามาช่วยเหลือเกื้อกูลกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ทั้งด้านการเงิน วัสดุ แรงงาน และกำลังใจ ส่งเสริมให้ ประชาชน มีความเข้าใจในความสำคัญของการศึกษา และถือเป็นหน้าที่ของประชาชนและชุมชนที่จะต้องให้ความสนใจ และมีส่วนร่วมดูแลการจัดการศึกษา ของโรงเรียน ประกอบกับโลกในยุคปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ปัญหาต่าง ๆ ของสังคมมีความสลับซับซ้อน จึงเป็นยุคที่ต้องการสติปัญญาความรู้ และความ สามารถ จากหลาย ๆ ฝ่าย มาร่วมแก้ไขปัญหา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า หมดยุคอัศวินม้าขาวหรือ ศิลปินเดี่ยวมาทำหน้าที่จัดการ แต่เป็นเรื่องที่ ต้องการความร่วมมือ ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ โดยมี ความเชื่อพื้นฐานที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุ เป้าหมายได้

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นจะทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ที่ สอดคล้องกับวิถีชีวิต อาชีพ วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และทรัพยากรของชุมชน ซึ่งจะ ทำให้ เด็กมีความสามารถ มีทักษะที่จะดำรงชีวิตและสามารถพัฒนาตนเองตามวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่ง จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางสติปัญญา ความสามารถของชุมชน โดยรวม ทำให้ชุมชนมีความ เข้มแข็ง และเป็นรากฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่อไป

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน มีที่มาจาก แนวคิดที่เป็นกระแสหลักต้น จนกลายเป็นประเด็นที่สำคัญประเด็นหนึ่งในการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดไว้ชัดเจนในส่วนของแนว นโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ โดยให้รัฐส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน และ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ก็ได้นำแนวนโยบายพื้นฐานดังกล่าวมา แสดงเป็นเจตนารมณ์และแนวทางการที่จะให้ทุกฝ่ายมีส่วน ในการจัดการศึกษาร่วมกัน

1.2.2 บทบาทและวิธีการของชุมชนและท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษา

บทบาทและวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นในการจัดการศึกษาที่ได้กำหนด ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ทั้งในส่วนภาครัฐและเอกชน ในการ ดำเนินการนั้น จะพบว่าลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นนั้นมีหลายลักษณะ เช่น การมีส่วนร่วมในฐานะผู้จัดการศึกษา การมีส่วนร่วมในคณะกรรมการเป็นผู้แทนองค์กรผู้ทรง คุณวุฒิการมีส่วนร่วมส่งเสริมสนับสนุนการศึกษา โดยให้สถานประกอบการ การให้วัสดุ อุปกรณ์ แรงงานภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือการมี ส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการจัดการศึกษา การรับ ทราบรายงานการจัดการศึกษาประจำปีของสถานศึกษา เป็นต้น และเมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วม ของชุมชนและท้องถิ่นข้างต้น สามารถจำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมได้ 2 รูปแบบ คือ การมี

ส่วนร่วมในฐานะปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วมในฐานะองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ดังมี รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. บทบาทในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคล บทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะปัจเจกบุคคล หมายถึง การที่บุคคล พ่อแม่ ผู้ปกครอง คนในชุมชน ท้องถิ่น ได้เข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมในฐานะผู้จัดการศึกษา การมีส่วนร่วมในฐานะผู้มีสิทธิหน้าที่ทางการศึกษา การมีส่วนร่วม ในฐานะกรรมการในคณะกรรมการที่กฎหมายกำหนด การมีส่วนร่วมในฐานะทรัพยากรบุคคล และการมีส่วนร่วม ในฐานะผู้สนับสนุนช่วยเหลือทั่วไป ประกอบด้วย

1.1 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้จัดการศึกษา เป็นบทบาทของบุคคล ครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่นที่สามารถเป็นผู้จัดการศึกษาโดยตรง (มาตรา 12) โดยจัดในรูปขององค์กร ต่าง ๆ เข้ามาดำเนินการและจัดการศึกษาในสถานศึกษา ซึ่งมีหลายรูปแบบ ได้แก่ สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียน (มาตรา 18)

1.2 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้มีสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา เป็นบทบาทของบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง ที่กฎหมายได้กำหนดให้มีหน้าที่จัดให้บุตรหรือผู้ที่อยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับ ตลอดจนให้ได้รับการศึกษานอกเหนือจากภาคบังคับ ตามความพร้อมของครอบครัว (มาตรา 11) ถ้าบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง จัดการศึกษาให้แก่บุตรหรือผู้ที่อยู่ในความดูแลดังกล่าว จะได้รับสิทธิประโยชน์ คือ ได้รับการสนับสนุนจากรัฐให้มีความรู้ ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและการให้ การศึกษาแก่บุตรหรือผู้ที่อยู่ในความดูแล นอกจากนี้ รัฐยังให้เงินอุดหนุนสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งครอบครัว ได้จัดให้ ตลอดจนได้รับการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด (มาตรา 13)

1.3 การมีส่วนร่วมในฐานะกรรมการในคณะกรรมการที่กฎหมายกำหนด โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 เป็นกฎหมายที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของ ชุมชนและท้องถิ่น โดยมีส่วนร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการต่าง ๆ ทั้งในระดับชาติ ระดับเขตพื้นที่ การศึกษา และระดับสถานศึกษา องค์ประกอบของคณะกรรมการทุกระดับดังกล่าว นอกจากประกอบด้วยบุคคลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแล้ว ยังมีตัวแทนของชุมชนและท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นกรรมการด้วย ในฐานะเป็นผู้แทนองค์กรเอกชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนองค์กร วิชาชีพ และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ มีจำนวนไม่น้อยกว่าจำนวนกรรมการประเภทอื่นรวมกัน สำหรับ คณะกรรมการในระดับเขตพื้นที่การศึกษา นอกจากประกอบด้วยกรรมการที่เป็นผู้แทน องค์กรดังกล่าวแล้ว ยังมี

ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนสมาคมผู้ประกอบการวิชาชีพครู และผู้นำทางศาสนา เข้าร่วมเป็น กรรมการด้วย ส่วนคณะกรรมการในระดับสถานศึกษา มีผู้แทนของสมาคมศิษย์เก่าเข้าร่วม เป็นกรรมการเพิ่มเติม จาก ตัวแทนขององค์กรชุมชนอื่น ๆ อีกด้วย

1.4 การมีส่วนร่วมในฐานะทรัพยากรบุคคล โดยกฎหมายได้ให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นในการจัดการศึกษา โดยให้หน่วยงานทางการศึกษาระดับ ทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ ความรู้ ความ ชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ของบุคคลดังกล่าวมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา และ ยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา ตามมาตรา 57

1.5 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือทั่วไป เป็นบทบาท ของ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ที่ต้องให้การอบรมเลี้ยงดูที่บ้าน และการเข้าร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับสถานศึกษา ซึ่งสามารถมีส่วนร่วมได้อย่างกว้างขวาง ในหลายโอกาส หลายกิจกรรม เช่น การเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในงานต่าง ๆ ร่วมเป็นครูช่วยสอนในวิชาที่มีประสบการณ์การ รวมกลุ่มระหว่างผู้ปกครอง เป็นชมรม สมาคม องค์กร เพื่อจัดกิจกรรมให้แก่เด็ก ช่วยเหลือ สถานศึกษาในภาวะที่ขาดแคลนครู เช่น เป็นบรรณารักษ์ ครูพยาบาล เป็นต้น การมีส่วนร่วมใน ระดับการบริหารและการตัดสินใจ เช่น ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมเสนอแนะ เมื่อมีการประชุม จนถึงการร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงาน การให้คำปรึกษา การเป็นวิทยากรท้องถิ่น เป็นต้น การมีส่วนร่วมที่สำคัญในปัจจุบัน คือ การมีส่วนร่วมส่งเสริมสนับสนุน ด้านทรัพยากร และการลงทุน ด้านงบประมาณ การเงินและทรัพย์สิน

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นในฐานะคณะกรรมการระดับต่าง ๆ อาจจำแนกได้เป็น 2 ฐานะ คือ ในฐานะผู้แทนองค์กร เช่น ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น และ ผู้แทนองค์กรอื่น และในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิ บทบาทการมีส่วนร่วม ของชุมชนและท้องถิ่นในคณะกรรมการระดับต่าง ๆ ดังกล่าว ข้อมเป็นไปตามหน้าที่ของคณะกรรมการที่กำหนดไว้ในแต่ละคณะ

นอกจากนี้การบริหารและการจัดการศึกษาของเอกชน กฎหมายยังได้กำหนดให้ชุมชน และท้องถิ่น มีส่วนร่วมในคณะกรรมการบริหารด้วย โดยให้สถานศึกษาเอกชน ตามมาตรา 18 (2) เป็นนิติบุคคล และให้มีคณะกรรมการบริหาร ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน ผู้รับใบอนุญาต ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนครู ผู้แทนศิษย์เก่า และผู้ทรง คุณวุฒิโดยจำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการ และกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่ง ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ใน กฎกระทรวง

2. บทบาทในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปรากฏในรูปแบบการดำเนินงาน ดังนี้

2.1. บทบาทในฐานะเป็นผู้จัดการศึกษา ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่ได้ระบุชัดเจนในการส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น กล่าวคือ ใช้สิทธิขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง หรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น ตามมาตรา 41 โดยกระทรวงเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งหมายถึงองค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลเมืองพัทยา และ กรุงเทพมหานคร จึงมีสิทธิในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับนโยบายและได้ มาตรฐานการศึกษา นอกจากนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในฐานะผู้จัดการศึกษา มายาวนานแล้ว โดยส่วนใหญ่จะจัดการศึกษาภาคบังคับ และจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

2.2 บทบาทในฐานะผู้ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษา เป็นบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษา ที่นอกจากจะอยู่ในฐานะเป็นผู้จัดการศึกษาแล้ว ยังให้การส่งเสริมสนับสนุนในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่น คือ การสนับสนุนด้านงบประมาณ สัมทบกับ งบประมาณของแผ่นดินที่รัฐบาลได้จัดสรรเป็นเงินอุดหนุน เช่น กรุงเทพมหานคร ได้รับงบประมาณจาก รัฐบาล 3,700 ล้านบาท ได้สมทบงบประมาณเพื่อใช้ในการดำเนินโครงการพัฒนาและการให้บริการสงเคราะห์ให้แก่เด็กของกรุงเทพมหานครอีกปีละประมาณ 2,000 ล้านบาท เป็นต้น การมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของนักเรียน โดยศูนย์สาธารณสุขของกรุงเทพมหานครดูแลด้านสุขภาพอนามัย เช่น การตรวจภาวะทุพโภชนาการ การฉีดวัคซีนป้องกันโรค การดูแลรักษาสุขภาพอนามัยทั่วไป เช่น ผิวหนัง ผม เป็นต้น การให้บริการสงเคราะห์ ในเรื่องอาหารกลางวัน อาหารเสริม (นม) เสื้อผ้า เครื่องเขียน แบบเรียน ทุนการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนในพื้นที่สมทบที่รัฐอุดหนุนให้ นอกจากนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่ง เช่น เทศบาลนครศรีธรรมราช ได้สนับสนุนให้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญที่อยู่ใกล้เคียง โดยให้เป็นเงินทุนการศึกษา พร้อมทั้งค่าใช้จ่าย เช่น ค่าพาหนะ เป็นต้น การส่งเสริมสนับสนุนการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และตามความพร้อมของ ชุมชน เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีจัดหาครูพิเศษภาษาอังกฤษ จ้างครูบรรณารักษ์ ตลอดจนสนับสนุน

สื่อการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ได้บรรลุเป้าหมายคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริง การตรวจสอบคุณภาพและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาโดยสภาท้องถิ่น เช่น สมาชิกสภา กรุงเทพมหานคร ได้ตั้งกระทู้ถามและการตั้งญัตติเพื่อให้ผู้บริหารกรุงเทพมหานครชี้แจง และ แก้ไขปัญหา เป็นต้น การช่วยเหลืออำนวยความสะดวก จากสำนักงานเขตให้แก่สถานศึกษา ซึ่ง สถานศึกษาสามารถ ขอความช่วยเหลือจากเขตที่สถานศึกษาดังอยู่ในด้านความสะดวกในเรื่องยานพาหนะ การแก้ไขปัญหาหน้าท่วม การระบายน้ำ การตกแต่งสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ตลอดจนการจัดกิจกรรมการสถานศึกษา และการส่งเสริมการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้มีระเบียบว่าด้วยคณะกรรมการ โรงเรียน ซึ่งเพิ่มบทบาทของคณะกรรมการการศึกษาให้อำนาจในการกำกับ ตรวจสอบคุณภาพการศึกษตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ตลอดจนให้สถานศึกษาเป็นแหล่งการเรียนรู้ชุมชน เช่น ใช้สนามกีฬาเป็นลานกีฬาของชุมชน ห้องสมุด ห้องประชุม เป็นสถานที่จัดงาน จัดประชุมของชุมชน ตลอดจนเป็นสถานศึกษาให้หน่วยงานอื่น ๆ มาให้บริการได้

สรุปได้ว่า บทบาทในการจัดการศึกษาดังกล่าวข้างต้นถือเป็นภารกิจอย่างหนึ่งของท้องถิ่นในการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษาและชุมชนของตนเอง นอกจากนี้ การบริหารในรูปแบบบุคคลของระดับชาติ ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับสถานศึกษา ได้กำหนดให้มีผู้แทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมอยู่ในคณะบุคคลดังกล่าวด้วย อีกทั้งยังกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ใน คณะบุคคลดังกล่าวด้วย อีกทั้งยังกำหนดให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิในการจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับ ตามความพร้อม ความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่น อีกทั้งยังจัดให้การศึกษาเป็นการบริการสาธารณะของรัฐที่อยู่ในข่ายจะต้องกระจายอำนาจด้วย ดังนั้นจึงเป็นการขยาย บทบาทของท้องถิ่นในการจัดการศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ในส่วนของผู้บริหารสถานศึกษาก็ จำต้องมี บทบาทสำคัญในการส่งเสริมและการกระตุ้นให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รวมทั้ง ให้โรงเรียน ครูและบุคลากรของโรงเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในการให้ การศึกษา และพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวให้บรรลุผล ผู้บริหาร สถานศึกษาควรมีการศึกษาและมีความสามารถในการวิเคราะห์สภาพชุมชนและท้องถิ่น รวมทั้งกำหนดแนวทางแสวงหาความร่วมมือจากท้องถิ่นให้เข้ามาร่วมจัดและบริหารการศึกษา กับทางโรงเรียน นอกจากนี้ ก็เพื่อให้โรงเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมบริหารและพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น อันเป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับหลักในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

1.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ให้ความสำคัญต่อยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หลายหมวดหลายมาตรา เช่น

ในหมวดหลักการ สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา ได้กล่าวไว้ใน มาตรา 8 (2) ที่ระบุถึงเจตนารมณ์ที่จะให้สังคม ชุมชน และท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยใน มาตรา 9 (2) ระบุว่าให้มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใน มาตรา 9 (5) ระบุว่า ให้มีการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา และในมาตรา 12 ได้ระบุว่า ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ได้มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หมวดแนวการจัดการศึกษา ได้กล่าวไว้ใน มาตรา 24 ที่กำหนดให้สถานศึกษาประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และชุมชน ร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ในมาตรา 27 ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสารของหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่น และในมาตราที่ 29 ก็ยังได้ระบุถึงหน้าที่ของสถานศึกษาในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายใน ชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร เพื่อพัฒนาชุมชน และ แลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน

ส่วนหมวดการบริหารและการจัดการศึกษา ได้ระบุไว้ในมาตรา 32 , 33 , 34 , 35 ,38 , 40 ว่า ให้มีองค์กรบุคคลในการบริหารและจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ ทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับสถานศึกษา โดยให้มีตัวแทนองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนองค์กรวิชาชีพ อยู่ในองค์คณะบุคคลนั้น และในมาตรา 50 ยังได้กล่าวถึงภารกิจของสถานศึกษาตามคำร้องขอของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ที่ทำการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษานั้นด้วย

ในหมวดครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ได้ระบุไว้ในมาตรา 57 ว่า ให้นำหน่วยงานทางการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชน และท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำ ประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดัง

กล่าวมาใช้ เพื่อให้ประโยชน์ทางการศึกษา ในหมวดทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา ได้ระบุไว้ในมาตรา 61 ว่าให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงิน และทรัพย์สิน ทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ชุมชน ท้องถิ่น มาใช้จัดการศึกษา โดยอาจเป็นผู้จัด หรือมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาค ทรัพย์สิน และทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษา และมีส่วนร่วมกับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา . 2544 : 9 – 85)

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มีหลายลักษณะ และในหลายหมวด ทั้งหมวดความมุ่งหมายและหลักการ ซึ่งเป็นการนำเอาแนวนโยบายพื้นฐาน แห่งรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาแสดงเป็นเรื่องสำคัญเบื้องต้น อันยืนยันถึงแนวทางการปฏิรูปที่เป็นเจตนารมณ์ของกฎหมายหมวดสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษาและหมวดระบบการศึกษา เป็นการแสดงถึงภาพของการมีส่วนร่วมของหลาย ๆ ฝ่าย ในฐานะของผู้จัดการศึกษาโดยตรง ที่ขยายข้อจำกัดตามสภาพเดิมคือ ฝ่ายที่รับผิดชอบจัดการศึกษามีเพียงรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เท่านั้น หมวดแนวการจัดการศึกษา แสดงถึงการมีส่วนร่วมในการปฏิรูปการเรียนรู้และการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน หมวดการบริหารและการจัดการศึกษา เป็นการกำหนดการมีส่วนร่วมในการบริหารของคณะบุคคล ระดับต่าง ๆ หมวดมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นการแสดงการมีส่วนร่วมในเรื่องนี้ หมวดครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ได้กำหนดการมีส่วนร่วมในรูปของการระดมทรัพยากรบุคคล หมวดทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา เป็นแนวทางในการระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา ดังนั้น บทบัญญัติที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมจึงมีอย่างกว้างขวางหลายแง่มุม อันจะทำให้การจัดการศึกษาตามแนวทางใหม่ไม่โดดเดี่ยวแต่เฉพาะฝ่ายที่รับผิดชอบเท่านั้น แต่จะก้าวไปสู่ความรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

1.4 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ประกอบด้วยเนื้อหาที่สำคัญ คือ

1.4.1 หลักการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 4-26) ได้กำหนดหลักการของ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ไว้ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติมุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่ความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และ ประสบการณ์

1.4.2 จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็น มาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังนี้

1. เห็นคุณค่าตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และ ค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงาน ได้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญหา และทักษะในการดำเนินชีวิต
5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภคมีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

1.4.3 โครงสร้าง

เพื่อให้การศึกษาเป็นไปตามหลักการจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษาจึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1	ชั้นประถมศึกษาปีที่	1 - 3
ช่วงชั้นที่ 2	ชั้นประถมศึกษาปีที่	4 - 6
ช่วงชั้นที่ 3	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่	1 - 3
ช่วงชั้นที่ 4	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่	4 - 6

2. สาระการเรียนรู้ กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะ หรือกระบวนการการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ของผู้เรียน เป็น 8 กลุ่ม ดังนี้ คือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และ ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพื้นฐานการคิดและเป็นกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาและวิกฤต ของชาติ กลุ่มที่สอง ประกอบด้วยสุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์

เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ในสาระการเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา กลุ่มภาษาต่างประเทศ กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้น ส่วนภาษาต่างประเทศอื่น ๆ สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นในการพัฒนา คุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับส่วนที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัดและความสนใจของ ผู้เรียนแต่ละคนนั้นสถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มขึ้นได้ ให้สอดคล้องและสนองตอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเอง ตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรม ที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การ

พัฒนาองค์รวมความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้ง ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมโดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพเพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิง พหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีซึ่ง ผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ และกิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้นำเพื่อประโยชน์ เป็นต้น

4. มาตรฐานการเรียนรู้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐาน การเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของ ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้นตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

5. เวลาเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 – 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 – 1,000 ชั่วโมง
โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000 – 1,200 ชั่วโมง
โดยเฉลี่ยวันละ 5-6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง
โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

ภาพที่ 2 แสดง โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวมดังต่อไปนี้

ช่วงชั้น	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	
	ช่วงชั้นที่ 1 (ป. 1 – 3)	ช่วงชั้นที่ 2 (ป. 4 – 6)	ช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1 – 3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม. 4 – 6)
	← การศึกษาภาคบังคับ →			
← การศึกษาขั้นพื้นฐาน →				
กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม				
ภาษาไทย	●	●	●	●
คณิตศาสตร์	●	●	●	●
วิทยาศาสตร์	●	●	●	●
สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม	●	●	●	●
สุขศึกษาและพลศึกษา	■	■	■	■
ศิลปะ	■	■	■	■
งานอาชีพและเทคโนโลยี	■	■	■	■
ภาษาต่างประเทศ	■	■	■	■
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	◆	◆	◆	◆
เวลาเรียน	ประมาณปีละ 800-1,000 ชม.	ประมาณปีละ 800-1,000 ชม.	ประมาณปีละ 1,000-1,200 ชม.	ไม่น้อยกว่าปีละ 1,200 ชม.

หมายเหตุ

- สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักเพื่อสร้างพื้นฐานการคิด การเรียนรู้ และการแก้ปัญหา

■ **สาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ และศักยภาพพื้นฐานในการคิด และการทำงาน**

กิจกรรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้นอกจากสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และการพัฒนาตามศักยภาพ

ทั้งนี้สถานศึกษาอาจจัดเวลาเรียนและกลุ่มสาระต่าง ๆ ได้ตามสภาพกลุ่มเป้าหมาย สำหรับการศึกษานอกระบบ สามารถจัดเวลาเรียนและช่วงชั้น ได้ตามระดับการศึกษา

1.4.4 การจัดหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในการพัฒนา ผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำหรับผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมายสามารถปรับใช้ได้กับการจัดการศึกษาทุกระบบ ทั้งในระบบ นอกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัย

ในส่วนของการจัดการศึกษาปฐมวัย กำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยเป็นการเฉพาะ เพื่อเป็นการสร้างเสริมพัฒนาการและเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สถานศึกษานำไปใช้จัดการเรียนรู้ในสถานศึกษานั้น กำหนดโครงสร้างที่เป็นสาระการเรียนรู้ จำนวนเวลาอย่างกว้าง ๆ มาตรฐานการเรียนรู้ที่แสดงคุณภาพ ผู้เรียนเมื่อเรียนจบ 12 ปี และเมื่อจบการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นของสาระการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม สถานศึกษาต้องนำ โครงสร้างดังกล่าวนี้ไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา โดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ความพร้อม เอกอภิมณฑ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้ สถานศึกษาต้องจัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนด

นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมเป็นหน่วยการเรียนรู้รายวิชาใหม่ ๆ รายวิชาที่มีความเข้มข้นอย่างหลากหลาย ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเลือกสาระการเรียนรู้จาก 8 กลุ่ม ในช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 และช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 และจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระของสาระการเรียนรู้หรือรายวิชานั้น ๆ ด้วย สำหรับช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 นั้น ยังไม่ควรให้เลือกเรียนรายวิชาที่เข้มข้น ควรเรียนเฉพาะรายวิชาพื้นฐานก่อน

สถานศึกษาต้องจัดสาระการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 8 กลุ่ม ในทุกช่วงชั้น ให้เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ และระดับพัฒนาการของผู้เรียน โดยในช่วงการศึกษาภาคบังคับ คือ ชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จัดหลักสูตรเป็นรายปี และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 จัดเป็นหน่วยกิต ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 และ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 และ ปีที่ 4 – 6 การศึกษาระดับนี้เป็นช่วงแรกของการศึกษาภาคบังคับ หลักสูตรที่จัดขึ้น มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ การติดต่อสื่อสาร และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ เน้นการบูรณาการอย่างสมดุลทั้งใน ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และ วัฒนธรรม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสำรวจความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเอง และพัฒนาบุคลิกภาพส่วนบุคคล พัฒนาความสามารถ ทักษะพื้นฐานด้านการเรียนรู้ และทักษะในการดำเนินชีวิต ให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถเสริมสร้างสุขภาพส่วนบุคคลและชุมชน มีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะเฉพาะด้าน มุ่งปลูกฝังความรู้ ความสามารถ และทักษะในวิทยาการและเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพมุ่งมั่นพัฒนาตนและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำ และผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ

ลักษณะหลักสูตรในช่วงชั้นนี้จัดเป็นหน่วยกิตเพื่อให้มีความยืดหยุ่นในการจัดแผนการเรียนรู้อันสนองความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ของผู้เรียนแต่ละคนทั้งด้านวิชาการและอาชีพ

1.4.5 การจัดเวลาเรียน

ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมในแต่ละชั้นปี ทั้งการจัดเวลาเรียน ในสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และรายวิชาที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติม รวมทั้งต้องจัดให้มีเวลาสำหรับ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนตามความเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละประมาณ 4-5 ชั่วโมง ช่วงชั้นนี้เป็นช่วงชั้นแรกของการศึกษาขั้นพื้นฐาน เด็กจำเป็นต้องพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อช่วยให้สามารถเรียนสาระการเรียนรู้กลุ่มอื่น ๆ ได้รวดเร็วขึ้น ทักษะเหล่านี้ ได้แก่ ภาษาไทยด้านการอ่านและการเขียน และทักษะคณิตศาสตร์ ดังนั้น การฝึกทักษะด้านการอ่าน การเขียน และการคิดคำนวณ จึงควรใช้เวลาประมาณร้อยละ 50 ของ

เวลาเรียนทั้งหมดในแต่ละสัปดาห์ ส่วนเวลาที่เหลือก็ใช้สอนให้ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งรวมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละประมาณ 4-5 ชั่วโมง การจัดเวลาเรียนในกลุ่มภาษาไทยและคณิตศาสตร์อาจใช้เวลาลดลง เหลือประมาณร้อยละ 40 ของเวลาเรียนในแต่ละสัปดาห์ โดยให้เวลากับกลุ่มวิทยาศาสตร์มากขึ้น สำหรับการเรียนภาษาไทยและคณิตศาสตร์ แม้เวลาเรียนจะลดลงยังคงต้องฝึกฝน ทบทวนอยู่เป็นประจำ เพื่อพัฒนาทักษะขั้นพื้นฐานในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้นสถานศึกษา จะมียุทธศาสตร์อย่างเพียงพอให้เด็กมีโอกาสเล่น ทำกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและปฏิบัติงานต่าง ๆ โดยต้องจัดเวลาเรียนในแต่ละกลุ่มสาระและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประมาณร้อยละ 20 ส่วนเวลาที่เหลือสถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมอื่น ๆ ได้ตามความเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายปี มีเวลาเรียนประมาณวันละ 5-6 ชั่วโมง การกำหนดเวลาเรียน สำหรับ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่ม ควรให้สัดส่วนใกล้เคียงกัน แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ยังคงมีความสำคัญ ควรจัดเวลาเรียนให้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ สำหรับผู้เรียนที่มีความประสงค์จะศึกษาต่อและจัดรายวิชาอาชีพหรือ ใครงานอาชีพสำหรับผู้เรียนที่มีความสามารถที่จะออกไปสู่โลกอาชีพ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค โดยให้คณาจารย์ของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชา 1 หน่วยกิต และมีเวลาเรียนประมาณวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง การจัดเวลาเรียนและสาระการเรียนรู้ในช่วงชั้นนี้เป็นการเริ่มเข้าสู่การเรียนเฉพาะสาขา จึงให้มีการเลือกเรียนในบางรายวิชาของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้และจัดทำ “รายวิชาเพิ่มเติมใหม่” บางรายวิชาที่น่าสนใจ หรือที่มีความยากในระดับสูงขึ้นไป เช่นแคลคูลัสในคณิตศาสตร์ หรือ วิทยาศาสตร์ชั้นสูงสำหรับผู้เรียนกลุ่มสาระนี้ได้ดีเป็นพิเศษนอกจากนี้สถานศึกษาสามารถปรับรูปแบบการจัดหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้นได้ในบางกลุ่มสาระ เช่น ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งยังจำเป็นต้องเรียนรู้อาจจัดเป็นรายวิชาสั้น ๆ หรือรายวิชาเดี่ยว หรือรวมกันในลักษณะบูรณาการ เมื่อสถานศึกษา จัดการเรียนรู้ได้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ระบุไว้แล้วก็อาจพัฒนาเป็นวิชาเลือกเฉพาะทางในระดับ สูงขึ้นไปได้เช่นเดียวกัน

การจัดเวลาเรียนดังกล่าวข้างต้น เป็นแนวทางสำหรับการจัดการศึกษาในระบบสถานศึกษา ส่วนการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นให้พิจารณายืดหยุ่นเวลาเรียนตามสถานการณ์และ โอกาสที่เอื้อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้

1.4.6 การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

การจัดการศึกษาบางประเภทที่มีกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ การศึกษาทางด้านศาสนา นาฏศิลป์ กีฬา อาชีวศึกษา การศึกษาที่ส่งเสริมความเป็นเลิศด้านต่าง ๆ การศึกษาสำหรับผู้บกพร่องในด้านต่าง ๆ ผู้มีความสามารถพิเศษ การศึกษานอกระบบและการศึกษาทางเลือกที่จัดโดยครอบครัวและองค์กรต่าง ๆ การจัดการศึกษาเหล่านี้ สามารถปรับให้มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้หลักเกณฑ์และวิธีการให้เป็นไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

1.4.7 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ สำหรับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐานมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ภาษาไทย

สาระที่ 1 : การอ่าน

มาตรฐาน ท 1.1 : ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิด ไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาและสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน

สาระที่ 2 : การเขียน

มาตรฐาน ท 2.1: ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศ และรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ

สาระที่ 3 : การฟัง การดู และการพูด

มาตรฐาน ท 3.1: สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึกในโอกาสต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์

สาระที่ 4 : การใช้ภาษา

มาตรฐาน ท 4.1: เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ

มาตรฐาน ท 4.2 : สามารถใช้ภาษาแสวงหาความรู้ เสริมสร้างลักษณะนิสัย บุคลิกภาพ และความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม อาชีพ สังคม และชีวิตประจำวัน

สาระที่ 5 : วรรณคดี และวรรณกรรม

มาตรฐาน ท 5.1: เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

คณิตศาสตร์

สาระที่ 1 : จำนวนและการดำเนินการ

มาตรฐาน ค 1.1 : เข้าใจถึงความหลากหลายของการแสดงจำนวนและการใช้จำนวนในชีวิตจริง

มาตรฐาน ค 1.2 : เข้าใจถึงผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการของจำนวนและความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินการต่าง ๆ และสามารถใช้ในการดำเนินการในการแก้ปัญหาได้

มาตรฐาน ค 1.3 : ใช้การประมาณค่าในการคำนวณและแก้ปัญหาได้

มาตรฐาน ค 1.4 : เข้าใจในระบบจำนวนและสามารถนำสมบัติเกี่ยวกับจำนวนไปใช้ได้

สาระที่ 2 : การวัด

มาตรฐาน ค 2.1 : เข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการวัด

มาตรฐาน ค 2.2 : วัดและคาดคะเนของสิ่งที่ต้องการวัดได้

มาตรฐาน ค 2.3 : แก้ปัญหาเกี่ยวกับการวัดได้

สาระที่ 3 : เรขาคณิต

มาตรฐาน ค 3.1 : อธิบายและวิเคราะห์รูปเรขาคณิตสองมิติและสามมิติได้

มาตรฐาน ค 3.2 : ใช้การนึกภาพ (visualization) ใช้เหตุผลเกี่ยวกับปริภูมิ (spatial reasoning) และใช้แบบจำลองทางเรขาคณิต (geometric model) ในการแก้ปัญหาได้

สาระที่ 4 : พีชคณิต

มาตรฐาน ค 4.1 : อธิบายและวิเคราะห์แบบรูป (pattern) ความสัมพันธ์ และฟังก์ชันต่าง ๆ ได้

มาตรฐาน ค 4.2 : ใช้นิพจน์ สมการ อสมการ กราฟ และแบบจำลองทางคณิตศาสตร์อื่น ๆ แทนสถานการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนแปลความหมายและนำไปใช้แก้ปัญหาได้

สาระที่ 5 : การวิเคราะห์ข้อมูลและความน่าจะเป็น

มาตรฐาน ค 5.1 : เข้าใจและใช้วิธีการทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลได้

มาตรฐาน ค 5.2 : ใช้วิธีการทางสถิติและความรู้เกี่ยวกับความน่าจะเป็นในการคาดการณ์ได้อย่างสมเหตุสมผล

มาตรฐาน ค 5.3 : ใช้ความรู้เกี่ยวกับสถิติและความน่าจะเป็นช่วยในการตัดสินใจและแก้ปัญหาได้

สาระที่ 6 : ทักษะ/ กระบวนการทางคณิตศาสตร์

มาตรฐาน ค 6.1 : มีความสามารถในการแก้ปัญหา

มาตรฐาน ค 6.2 : มีความสามารถในการใช้เหตุผล

มาตรฐาน ค 6.3 : มีความสามารถในการสื่อสาร การสื่อความหมายทางคณิตศาสตร์ และการนำเสนอ

มาตรฐาน ค 6.4 : มีความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ ทางคณิตศาสตร์และ เชื่อมโยงคณิตศาสตร์กับศาสตร์อื่น ๆ ได้

มาตรฐาน ค 6.5 : มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

วิทยาศาสตร์

สาระที่ 1 : สิ่งมีชีวิตกับกระบวนการดำรงชีวิต

มาตรฐาน ว 1.1 : เข้าใจหน่วยพื้นฐานของสิ่งมีชีวิต ความสัมพันธ์ของโครงสร้างและหน้าที่ของระบบต่าง ๆ ของสิ่งมีชีวิตที่ทำงานสัมพันธ์กัน มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ และนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตของตนเองและดูแลสิ่งมีชีวิต

มาตรฐาน ว 1.2 : เข้าใจกระบวนการและความสำคัญของการถ่ายทอดลักษณะทาง พันธุกรรม วิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต ความหลากหลายทางชีวภาพ การใช้เทคโนโลยีชีวภาพที่มีผลต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ไปใช้ประโยชน์

สาระที่ 2 : ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม

มาตรฐาน ว 2.1 : เข้าใจสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับสิ่งมีชีวิตความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในระบบนิเวศ มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

มาตรฐาน ว 2.2 : เข้าใจความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในระดับท้องถิ่น ประเทศ และโลก นำความรู้ไปใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

สาระที่ 3 : สารและสมบัติของสาร

มาตรฐาน ว 3.1 : เข้าใจสมบัติของสาร ความสัมพันธ์ระหว่างสมบัติของสารกับโครงสร้างและแรงยึดเหนี่ยวระหว่างอนุภาค มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสาร สิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

มาตรฐาน ว 3.2 : เข้าใจหลักการและธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงสถานะของสาร การเกิด สารละลาย การเกิดปฏิกิริยาเคมี มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

สาระที่ 4 : แรงแและเคลื่อนที่

มาตรฐาน ว 4.1 : เข้าใจธรรมชาติของแรงแแม่เหล็กไฟฟ้า แรงแโน้มถ่วง และแรงแนิวเคลียร์ มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์อย่างถูกต้องและมีคุณธรรม

มาตรฐาน ว 4.2 : เข้าใจลักษณะการเคลื่อนที่แบบต่าง ๆ ของวัตถุในธรรมชาติ มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

สาระที่ 5 : พลังงาน

มาตรฐาน ว 5.1 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างงานกับการดำรงชีวิต การเปลี่ยนรูปพลังงาน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสารและพลังงาน ผลของการใช้พลังงานต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

สาระที่ 6 : กระบวนการเปลี่ยนแปลงของโลก

มาตรฐาน ว 6.1 : เข้าใจกระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนผิวโลกและภายในโลก ความสัมพันธ์ของกระบวนการต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และสิ่งแวดล้อม มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

สาระที่ 7 : ดาราศาสตร์และอวกาศ

มาตรฐาน ว 7.1 : เข้าใจวิวัฒนาการของระบบสุริยะและกาแล็กซี ปฏิสัมพันธ์ภายในระบบสุริยะและผลต่อสิ่งมีชีวิตบนโลก มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

มาตรฐาน ว 7.2 : เข้าใจความสำคัญของเทคโนโลยีอวกาศที่นำมาใช้ในการสำรวจอวกาศและทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการเกษตรและการสื่อสาร สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์อย่างมีคุณธรรมต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม

สาระที่ 8 : ธรรมชาติของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

มาตรฐาน ว 8.1 : ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ ในการสืบเสาะหาความรู้ การแก้ปัญหา รู้ว่าปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มีรูปแบบที่

แน่นอน สามารถอธิบายและตรวจสอบได้ ภายใต้อข้อมูลและเครื่องมือที่มีอยู่ในช่วงเวลานั้น ๆ
 เข้าใจว่าวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคมและสิ่งแวดล้อมมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 : เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนา ที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ส 1.2 : ยึดมั่นในศีลธรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐาน ส 1.3 : ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนพิธีของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกัน ได้อย่างสันติสุข

สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 : ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี ตามกฎหมาย ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 : เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่นศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 : เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส 3.1 : เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด ได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ารวมทั้งเศรษฐกิจอย่างพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

มาตรฐาน ส 3.2 : เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 : ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 : เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผลมาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 : เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในแง่ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 : เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภาคภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 : ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.1 : เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ ตระหนักความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่ปรากฏในระหว่างที่ ซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่ และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหาข้อมูล ภูมิสารสนเทศ อันจะนำไปสู่การใช้ และการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส 5.2 : เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรคัวัฒนธรรมและมีจิตสำนึก อนุรักษ์ ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สุขศึกษา และ พลศึกษา

สาระที่ 1 : การเจริญเติบโตและพัฒนาการของมนุษย์

มาตรฐาน พ 1.1 : เข้าใจธรรมชาติของการเจริญเติบโต และพัฒนาการของมนุษย์

สาระที่ 2 : ชีวิตและครอบครัว

มาตรฐาน พ 2.1 : เข้าใจและเห็นคุณค่าของชีวิต ครอบครัว เพศศึกษา และมีทักษะในการดำเนินชีวิต

สาระที่ 3 : การเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การเล่นเกม กีฬาไทย และกีฬาสากล

มาตรฐาน พ 3.1 : เข้าใจ มีทักษะในการเคลื่อนไหว กิจกรรมทางกาย การเล่นเกม และกีฬา

มาตรฐาน พ 3.2 : รักษาการออกกำลังกาย การเล่นเกม และการเล่นกีฬา ปฏิบัติเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอมีวินัย เคารพสิทธิ กฎ กติกา มีน้ำใจนักกีฬา มีจิตวิญญาณในการแข่งขัน และชื่นชมในสุนทรียภาพของการกีฬา

สาระที่ 4 : การสร้างเสริมสุขภาพ สมรรถภาพและการป้องกันโรค

มาตรฐาน พ 4.1 : เห็นคุณค่า และมีทักษะในการสร้างเสริมสุขภาพ การดำรงสุขภาพ การป้องกันโรค และการสร้างเสริมสมรรถภาพเพื่อสุขภาพ

สาระที่ 5 : ความปลอดภัยในชีวิต

มาตรฐาน พ 5.1 : ป้องกันและหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยง พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ อุบัติเหตุ การเ้ายา สารเสพติด และความรุนแรง

ศิลปะ

สาระที่ 1 : ทักษะศิลป์

มาตรฐาน ศ 1.1 : สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอด ความรู้สึก ความคิด ต่องานศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 1.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เป็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาระที่ 2 : ดนตรี

มาตรฐาน ศ 2.1 : เข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่า ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 2.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของดนตรี ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาระที่ 3 : นาฏศิลป์

มาตรฐาน ศ 3.1 : เข้าใจและแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์คุณค่างานนาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 3.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น

การงานอาชีพและเทคโนโลยี

สาระที่ 1 : การดำรงชีวิตและครอบครัว

มาตรฐาน ง 1.1 : เข้าใจ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะ มีคุณธรรม มีจิตสำนึก ในการใช้พลังงาน ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ในการทำงานเพื่อการดำรงชีวิตและครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับงานบ้าน งานเกษตร งานช่าง งานประดิษฐ์ และงานธุรกิจ

มาตรฐาน ง 1.2 : มีทักษะ กระบวนการทำงาน การจัดการ การทำงานเป็นกลุ่ม การแสวงหาความรู้ สามารถแก้ปัญหาในการทำงาน รักการทำงาน และมีเจตคติที่ดีต่องาน

สาระที่ 2 : การอาชีพ

มาตรฐาน ง 2.1 : เข้าใจ มีทักษะ มีประสบการณ์ในงานอาชีพสุจริต มีคุณธรรม มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริต

สาระที่ 3 : การออกแบบและเทคโนโลยี

มาตรฐาน ง 3.1 : เข้าใจธรรมชาติและกระบวนการของเทคโนโลยี ใช้ความรู้ภูมิปัญญา จินตนาการ และความคิดอย่างมีระบบในการออกแบบ สร้างสิ่งของเครื่องใช้ วิธีการเชิงกลยุทธ์ ตามกระบวนการเทคโนโลยี สามารถตัดสินใจ เลือกใช้เทคโนโลยี ในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม โลกของงานและอาชีพ

สาระที่ 4 : เทคโนโลยีสารสนเทศ

มาตรฐาน ง 4.1 : เข้าใจ เห็นคุณค่า และใช้กระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูล การเรียนรู้ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การทำงานและอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีคุณธรรม

สาระที่ 5 : เทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ

มาตรฐาน ง 5.1 : ใช้เทคโนโลยีในการทำงาน การผลิต การออกแบบ การแก้ปัญหา การสร้างงาน การสร้างอาชีพสุจริตอย่างมีความเข้าใจ มีการวางแผนเชิงกลยุทธ์ และมีความคิดสร้างสรรค์

ภาษาต่างประเทศ

ภาษาต่างประเทศที่เป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ซึ่งกำหนดให้เรียนตลอดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ภาษาอังกฤษ ส่วนภาษาต่างประเทศอื่น เช่น ภาษาฝรั่งเศส เยอรมัน จีน ญี่ปุ่น อาหรับ บาลี และภาษากลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน หรือภาษาอื่น ๆ ให้อยู่ในดุลยพินิจของสถานศึกษาที่จะจัดทำรายวิชาประกอบการจัดการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

สาระที่ 1 : ภาษาเพื่อการสื่อสาร

มาตรฐาน ต 1.1 : เข้าใจกระบวนการฟังและการอ่าน สามารถตีความเรื่องที่ฟังและอ่านจากสื่อประเภทต่าง ๆ และนำความรู้มาใช้อย่างมีวิจารณญาณ

มาตรฐาน ต 1.2 : มีทักษะในการสื่อสารทางภาษา แลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสารความคิดเห็น ประเภทต่าง ๆ และนำความรู้มาใช้อย่างมีวิจารณญาณ

มาตรฐาน ต 1.3 : เข้าใจกระบวนการพูด การเขียน และสื่อสารข้อมูล ความคิดเห็น และความคิดรวบยอดในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างสร้างสรรค์ มีประสิทธิภาพและมีสุนทรียภาพ

สาระที่ 2 : ภาษาและวัฒนธรรม

มาตรฐาน ต 2.1 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาและ นำไปใช้ได้เหมาะสมกับกาลเทศะ

มาตรฐาน ต 2.2 : เข้าใจความเหมือนและความแตกต่าง ระหว่างภาษาและวัฒนธรรม ของเจ้าของภาษากับภาษาและวัฒนธรรมไทย และนำมาใช้อย่างมีวิจารณญาณ

สาระที่ 3 : ภาษากับความสัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น

มาตรฐาน ต 3.1 : ใช้ภาษาต่างประเทศในการเชื่อมโยงความรู้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นและเป็นพื้นฐานในการพัฒนาและเปิดโลกทัศน์ของตน

สาระที่ 4 : ภาษากับความสัมพันธ์กับชุมชนและโลก

มาตรฐาน ต 4.1 : สามารถใช้ภาษาต่างประเทศ ตามสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในสถานศึกษาชุมชนและสังคม

มาตรฐาน ต 4.2 : สามารถใช้ภาษาต่างประเทศเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้อการทำงาน การประกอบอาชีพ การสร้างความร่วมมือ และการอยู่ร่วมกันในสังคม

1.4.8 การจัดการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 22 กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่าการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้น ครูผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้น ไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตน

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณแล้ว ยังมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจ ผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

เนื่องจากประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ ในโลกกำลังประสบปัญหาด้านสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของความขัดแย้งทั้งความคิดและการกระทำของตัวบุคคล องค์กร และสังคม ฉะนั้นสถานศึกษาจะต้องมุ่งเน้นการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ หาทางแก้ไข โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกรณีพิเศษด้วย

การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียน ความสนใจ และความสามารถของผู้

เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบวิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คู่คุณธรรม ทั้งนี้ต้องพยายามนำกระบวนการจัดการ กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนา สิ่งแวดล้อม กระบวนการคิด และกระบวนการต่าง ๆ ซ้ำมกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะ องค์กรวม การบูรณาการ เป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกัน หรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจัดได้หลายลักษณะเช่น

1. การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว ผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้ โดยเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ กับหัวข้อเรื่องที่สอดคล้องกับชีวิตจริงหรือสาระที่กำหนดขึ้นมา เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อม นำ เป็นต้น ผู้สอนสามารถเชื่อมโยงสาระ และกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ เช่น การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะและกระบวนการเรียนรู้ไปแสวงหาความรู้จากหัวข้อเรื่องที่กำหนด

2. การบูรณาการแบบคู่ขนาน มีผู้สอนตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันจัดการเรียนการสอน โดยอาจยึดหัวข้อเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วบูรณาการเชื่อมโยงแบบคู่ขนาน เช่น ผู้สอนคนหนึ่งสอนวิทยาศาสตร์ เรื่องเงา ผู้สอนอีกคนหนึ่งอาจสอนคณิตศาสตร์ เรื่องการวัดระยะทาง โดยการวัดเงา คิดคำนวณในเรื่องเงาในช่วงเวลาต่าง ๆ จัดทำกราฟของเงาในระยะต่าง ๆ หรืออีกคนหนึ่งอาจให้ผู้เรียนรู้ศิลปะเรื่องเทคนิคการวาดรูปที่มีเงา

3. การบูรณาการแบบสหวิทยาการ การบูรณาการในลักษณะนี้ นำเนื้อหาจากหลายกลุ่มสาระมาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปผู้สอนมักจัดการเรียนการสอนแยกตามรายวิชาหรือกลุ่มวิชา แต่ในบางเรื่อง ผู้สอนจัดการเรียนการสอนร่วมกันในเรื่องเดียวกัน เช่น เรื่องวันสิ่งแวดล้อมของชาติ ผู้สอนภาษาไทยจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้ภาษา คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนวิทยาศาสตร์ จัดกิจกรรมค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนสังคมศึกษาให้ผู้เรียนค้นคว้าหรือทำกิจกรรมชมรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และครู ผู้สอนสุขศึกษาอาจจัดให้จัดทำกิจกรรมเกี่ยวกับการรักษาสีสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ เป็นต้น

4. การบูรณาการแบบโครงการ ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอน โดยบูรณาการเป็นโครงการ โดยผู้เรียนและครูผู้สอนร่วมกันสร้างสรรค์โครงการขึ้น โดยใช้เวลาเรียนต่อเนื่องกันได้หลาย ชั่วโมง ด้วยการนำเอาจำนวนชั่วโมงของวิชาต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนเคยสอนแยกกันนั้น มารวมเป็นเรื่องเดียวกัน มีเป้าหมายเดียวกัน ในลักษณะของการสอนเป็นทีม เรียนเป็นทีม ใน

กรณีที่ต้องการเน้นทักษะบางเรื่องเป็นพิเศษ ครูผู้สอนสามารถแยกกันสอนได้ เช่น กิจกรรมเข้าค่ายคนตรี กิจกรรมเข้าค่ายภาษาอังกฤษ กิจกรรม เข้าค่ายศิลปะ เป็นต้น

แนวการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น มีดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 การจัดการเรียนรู้ต้องตอบสนองต่อความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาการเรียนรู้ ทั้งนี้ในแต่ละคาบเวลาเรียนนั้น ไม่ควรใช้เวลานานเกินความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ให้ครบทุกสาระในลักษณะ ของการบูรณาการที่มีภาษาไทยและคณิตศาสตร์เป็นหลัก เน้นการเรียนรู้ตามสภาพจริง มีความสนุกสนาน ได้ปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ ทักษะพื้นฐานการติดต่อสื่อสารในการคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ และพัฒนาลักษณะนิสัยและสุนทรียภาพ

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 การจัดการเรียนรู้มีลักษณะคล้ายกับช่วงชั้นที่ 1 แต่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ มุ่งเน้นทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม การสอนแบบบูรณาการ โครงการ การใช้หัวข้อเรื่องในการจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิด การค้นคว้า แสวงหาความรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง สามารถสร้างสรรค์ผลงานแล้วนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีหลักการ ทฤษฎีที่ยาก ซับซ้อน อาจจัดแยกเฉพาะ และควรเน้นการจัดการเรียนรู้แบบ โครงงานมากขึ้น เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความคิด ความเข้าใจ และรู้จักตนเองในด้านความสามารถ ความถนัด เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ สถานศึกษาต้องจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้เหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 การจัดการเรียนรู้ เริ่มเน้นเข้าสู่เฉพาะทางมากขึ้น มุ่งเน้นความสามารถ ความคิดระดับสูง ความถนัด และความต้องการของผู้เรียน ทั้งในด้านอาชีพ การศึกษาเฉพาะทาง ตลอดจนการศึกษาต่อ

สำหรับการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ให้ยึดหยุ่นวิธีการจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสมกับผู้เรียน สถานศึกษา และความต้องการของท้องถิ่น

1.4.9 สื่อการเรียนรู้

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรสถานศึกษา มุ่งเน้น ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จาก เครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชนและแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียน ผู้สอนสามารถจัดทำ

และพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเอง หรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัว และในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้ โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อ และแหล่งความรู้ โดยเฉพาะหนังสือเรียน ควรมีเนื้อหาสาระครอบคลุมตลอดช่วงชั้น สื่อสิ่งพิมพ์ควรจัดให้มีอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ควรให้ผู้เรียนสามารถยืมได้จากศูนย์สื่อ หรือห้องสมุดของสถานศึกษา

ลักษณะของสื่อการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ควรมีความหลากหลายทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจได้ง่าย และรวดเร็วขึ้น รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้เป็นไปตามแนวการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานควรดำเนินการดังนี้

1. จัดทำและจัดหาสื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ให้เป็นสื่อการเรียนรู้
2. ศึกษาค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
3. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน และสำหรับเสริมความรู้ของผู้สอน
4. ศึกษาวิธีการเลือกและการใช้สื่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมหลากหลายและสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
5. ศึกษาวิธีการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพมาตรฐานสื่อการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเอง และที่เลือกนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ โดยมีการวิเคราะห์และประเมิน สื่อการเรียนรู้ที่ใช้ผู้นั้นอย่างสม่ำเสมอ
6. จัดหาหรือจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ในสถานศึกษา และในชุมชน เพื่อการศึกษาค้นคว้าแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้
7. จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ ระหว่างสถานศึกษาท้องถิ่น ชุมชน และสังคมอื่น
8. จัดให้มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อ และการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะ ๆ

1.4.10 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติ ในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติ ร่วมกัน และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัด และประเมินทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติ ตลอดจนการประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็น ข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียน แก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา

การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน มีจุดหมายสำคัญของการประเมินระดับ ชั้นเรียน คือ มุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการคุณธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่/ เพียงใด ดังนั้นการวัดและประเมินจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนและสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการหรือเพิ่มสะสมผลงาน ผู้ใช้ผลการประเมินในระดับชั้นเรียนที่สำคัญ คือตัวผู้เรียน ผู้สอน และพ่อแม่ ผู้ปกครอง จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนด เป้าหมาย วิธีการ และค้นหาข้อมูลเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้สะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะทราบระดับความก้าวหน้า ความสำเร็จของตน ครูผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของผู้เรียน แต่ละคนแต่ละกลุ่มสามารถให้ระดับคะแนนหรือจัดกลุ่มผู้เรียน รวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะได้ทราบระดับความสำเร็จของผู้เรียน

สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมิน โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา

การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้าน การเรียนรู้เป็นรายชั้นปี และช่วงชั้นสถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้ง นำผลการประเมินรายช่วงชั้นไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้นกรณีผู้เรียนไม่ผ่านมาตรฐาน

การเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียนการสอนซ่อมเสริม และจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

การประเมินคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษา อังกฤษ และกลุ่มสาระการเรียนรู้ อื่น ๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดต่อไป ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

1.4.11 เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งใช้เวลาประมาณ 12 ปี ผู้เรียนสามารถจบการศึกษาได้ 2 ช่วง คือ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถือว่าจบการศึกษาก่อนบังคับ และจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งถือว่าจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้เรียนผ่านการศึกษาแต่ละช่วงชั้นตามเกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 1,2 และ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 (จบการศึกษาก่อนบังคับ) ดังนี้

1. ต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

2. ต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

3. ต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

4. ต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

ผู้เรียนผ่านเกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 (จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน) ดังนี้

1. ต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้หน่วยกิต ครบตามหลักสูตรที่สถานศึกษากำหนด และได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

2. ต้องผ่านการประเมินการอ่านคิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

3. ต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
4. ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

1.4.12 เอกสารหลักฐานการศึกษา

สถานศึกษาต้องพิจารณาจัดทำเอกสารการประเมินผลการเรียนเพื่อใช้ประกอบการดำเนินงานด้านการวัดและประเมินผลการเรียนตามที่เห็นสมควร เช่น เอกสารแสดงผลการเรียนรู้ของผู้เรียน แบบบันทึกผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในรายวิชาต่าง ๆ และแบบแสดงผลการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นต้น

ทั้งนี้จะมีการกำหนดเอกสารหลักฐานการศึกษา ที่สถานศึกษาทุกแห่งต้องใช้เหมือนกัน เพื่อประโยชน์ในการสื่อความเข้าใจที่ตรงกัน และการส่งต่อ ได้แก่ เอกสารแสดงผลการเรียนรู้ เอกสารแสดงวุฒิการศึกษา แบบรายงานผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยจะกำหนดแนวทางการดำเนินงานในรายละเอียดต่อไป

1.4.13 การเทียบโอนผลการเรียน

ให้สถานศึกษาสามารถเทียบโอนผลการเรียนของผู้เรียน โดยการนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ และหรือจากการประกอบอาชีพมาเทียบโอนเป็นผลการเรียนของหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งในระดับที่กำลังศึกษาอยู่ การพิจารณาการเทียบโอนสถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ดังนี้

1. พิจารณาจากหลักฐานการศึกษา ซึ่งจะให้ข้อมูลที่แสดงความรู้ ความสามารถ ของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ
2. พิจารณาจากความรู้และประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติจริง การทดสอบการสัมภาษณ์ ฯลฯ
3. พิจารณาความสามารถ และการปฏิบัติได้จริง ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎกระทรวงและระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

1.4.14 การพัฒนาศักยภาพครู

การพัฒนาศักยภาพครูถือเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่จะพัฒนาให้เป็นครูมืออาชีพ โดยศึกษาวิเคราะห์ห้ระบบต่าง ๆ ของสถานศึกษาว่ามีจุดอ่อน จุดแข็งอย่างไร รวมทั้งระบบการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การวิเคราะห์ครูผู้สอนในด้านความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ตลอดจนเจตคติที่มีต่อการเรียนการสอน เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับพิจารณาสนับสนุนให้มีการพัฒนาศักยภาพครูอย่างต่อเนื่อง การกำหนดให้ครูจัดการเรียนการสอนเป็นกลุ่ม การมีครูพี่เลี้ยง ครูทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร ครูแนะแนวทั้งหมดเป็นกระบวนการที่สถาน

ศึกษาต้องพัฒนาสร้างสรรค์ให้เป็นระบบ โดยมีปัจจัยเกื้อหนุนที่มีประสิทธิภาพพร้อมด้วยนวัตกรรมที่หลากหลาย ผู้เรียนมีระบบการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีผู้เรียนเป็นผู้ช่วยครู เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาศักยภาพครู ให้มีความเป็นผู้นำทางวิชาการปฏิบัติหน้าที่โดยใช้ กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ อาศัยความร่วมมือของครูแกนนำ ครูต้นแบบ และสถาบันการศึกษาชั้นสูง เช่น คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ของสถาบันราชภัฏและมหาวิทยาลัย รวมทั้งชมรมอาชีพ ซึ่งจะช่วยพัฒนาครู ให้มีศักยภาพในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์กำหนดคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่ต้องอาศัยการตัดสินใจของผู้บริหาร สถานศึกษา ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลักสำคัญ

1.4.15 การจัดหลักสูตรสถานศึกษา

1) หลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาเป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้ สถานศึกษาจึงต้องมีหลักสูตรของตนเอง คือ หลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย การเรียนรู้ทั้งหมดและประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐาน และรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติม เป็นรายปีหรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียน และกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จากมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการจัด หลักสูตรสถานศึกษา

2) การจัดหลักสูตรของสถานศึกษา สถานศึกษาจะต้องทำงานร่วมกับครอบครัวและชุมชน ท้องถิ่น วัด หน่วยงานและสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่นเพื่อให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสองประการซึ่งจุดมุ่งหมายทั้งสองประการนี้ให้แนวทางที่สำคัญ ซึ่งสถานศึกษาต้องพัฒนา หลักสูตรภายในบริบทและแนวทางนั้น ๆ ดังนี้ คือหลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนาให้เด็กเกิดความสุขและความเพลิดเพลินในการเรียนรู้เปรียบเหมือนเป็นวิธีสร้างกำลังใจและเร้าใจให้เกิดความก้าวหน้าแก่ผู้เรียนให้ได้มากที่สุด มีความรู้สูงสุดสำหรับผู้เรียนทุกคน ควรสร้างความเข้มแข็ง ความสนใจ และประสบการณ์ ให้ผู้เรียนและพัฒนาความมั่นใจ ให้เรียนและทำงานอย่างเป็นอิสระและร่วมใจกัน ควรให้ผู้เรียนมีทักษะ การเรียนรู้สำคัญ ๆ ในการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ได้ข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยีสื่อสาร ส่งเสริม จิตใจที่อยากรู้อยากเห็น และมีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และ หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคม และวัฒนธรรม และโดยเฉพาะหลักการในการจำแนกระหว่างถูกและผิด เข้าใจศรัทธาในความเชื่อของตนเอง ความเชื่อ

และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ว่ามีอิทธิพลต่อบุคคลและสังคม หลักสูตรสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรและความอิสระของผู้เรียนและช่วยให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรมขึ้น มีความเสมอภาค ควรพัฒนาความตระหนัก เข้าใจ และยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกันต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก หลักสูตรสถานศึกษาควรสร้างให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูล และเป็นอิสระและเข้าใจในความรับผิดชอบ

3) การสร้างหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรจะต้องสนองตอบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ และเปลี่ยนไปตามธรรมชาติของการศึกษา ผู้สอนต้องปรับปรุงกระบวนการสอนและประเมินกระบวนการสอนของตน เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การศึกษาจะเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ถ้าหลักสูตรมีการปรับปรุง ให้เป็นไปตามความต้องการและความจำเป็นตลอดเวลา สถานศึกษาควรดำเนินการจัดทำหลักสูตร ดังนี้ คือ กำหนดวิสัยทัศน์ โดยสถานศึกษาจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อมองอนาคตว่า โลกและสังคมรอบ ๆ จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และสถานศึกษาจะต้องปรับตัว ปรับหลักสูตรอย่างไร จึงจะพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับยุคสมัย ในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ซึ่งทำได้โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน พ่อแม่ผู้ปกครอง ครู- อาจารย์ ผู้เรียน ภาคธุรกิจ ภาครัฐ ในชุมชน ร่วมกันกับ คณะกรรมการสถานศึกษา แสดงความประสงค์อันสูงส่งหรือวิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้สถานศึกษาเป็นสถาบันพัฒนาผู้เรียนที่มีพันธกิจหรือภาระหน้าที่ร่วมกัน ในการกำหนดงานหลักที่สำคัญ ๆ ของสถานศึกษา พร้อมด้วย เป้าหมาย มาตรฐาน แผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการและการติดตามผล ตลอดจนจัดทำรายงาน แจ้ง สาธารณชน และส่งผลย้อนกลับให้สถานศึกษาเพื่อการปฏิบัติงานที่เหมาะสมตามหลักสูตรของสถานศึกษา และมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติที่กำหนดไว้ กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ โดยอาศัยบุคคลต่าง ๆ เข้าไปมีส่วนร่วมนี้ เป็นกระบวนการที่มีพลังผลักดันให้แผนกลยุทธ์ที่สถานศึกษาสร้างขึ้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีทิศทางก่อให้เกิดเจตคติในทางที่สร้างสรรค์ดีงามแก่สังคมของสถานศึกษา มีระบบและหน่วยสนับสนุนในการปฏิบัติงานเกิดขึ้นอย่างเป็นเครือข่าย เพียงพร้อม เช่น ระบบคุณภาพ ระบบหลักสูตร สาระการเรียนรู้ การเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การติดตาม การรายงานฐานข้อมูลการเรียนรู้ การวิจัยแบบมีส่วนร่วม มีระบบสนับสนุนครู – อาจารย์ เป็นต้น กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ด้วยวิธีดังกล่าวนี้จะนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การกำหนดสาระการเรียนรู้หรือหัวข้อเรื่อง ในท้องถิ่น

สนองตอบความต้องการของชุมชน การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจากวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้ที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ สถานศึกษาจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้จาก ช่วงชั้น ให้เป็นรายปีหรือรายภาค พร้อมกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้ให้ชัดเจน เพื่อให้ครูทุกคน คือ ครูผู้สอน และครูสนับสนุน ได้นำไปออกแบบการเรียนการสอน การบูรณาการ โครงการร่วม เวลาเรียน การมอบหมายงาน/โครงการ แฟ้มผลงานหรือการบ้าน ที่มีการวางแผนร่วมกันทั้งสถานศึกษา เป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่ครอบคลุมภาระงาน การจัดการศึกษา ทุกด้านของสถานศึกษา การกำหนดสาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สถานศึกษานำมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นของกลุ่มสาระต่าง ๆ จากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน วิเคราะห์ และกำหนดสาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เป็นรายปี หรือรายภาค ทั้งนี้ต้องพยายามกำหนดให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ตามเป้าหมาย และวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาด้วย พิจารณากำหนดวิธีการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล พร้อมทั้งการพิจารณาภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และสามารถกำหนดในลักษณะผสมผสานบูรณาการ จัดเป็นชุดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นหรือจัดเป็นโครงการได้ การออกแบบการเรียนการสอน จากสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รายปี หรือรายภาค สถานศึกษาต้อง มอบหมายให้ผู้สอนทุกคนออกแบบการเรียนการสอน โดยคาดหวังว่าผู้เรียนควรจะสามารถทำอะไรได้ เช่น ช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งมีชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 นั้น ผู้เรียนจะเรียนรู้สาระเรื่องที่กำหนดได้ในระดับใด ยกตัวอย่างวิชาคณิตศาสตร์ ที่มีสาระที่ 1 : จำนวนและการดำเนินการ และมีมาตรฐาน ค.1.1 : เข้าใจถึงความหลากหลายของการแสดงจำนวนและการใช้จำนวนในชีวิตจริง ผู้เรียนในช่วงชั้นนี้จะสามารถทำอะไรได้ เช่น ในช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 กำหนดจำนวนมาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้นไว้ข้อหนึ่งว่า มีความคิดรวบยอดและความรู้สึกเชิงจำนวนเกี่ยวกับจำนวนนับและศูนย์ และผู้เรียนในช่วงชั้นนี้จะมีความสามารถอย่างไร เช่น ผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 สามารถนับได้ 1 ถึง 100 และมากกว่า เป็นต้น และ ออกแบบการเรียนรู้จะต้องให้ผู้เรียนพัฒนาได้ทั้งด้านความรู้ ความคิด ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อคณิตศาสตร์และสังคม การกำหนดเวลาเรียนและจำนวนหน่วยกิต ในการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี นั้น สถานศึกษาต้องตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในด้านการอ่าน การเขียน การคิดเลข การคิดวิเคราะห์ และการใช้คอมพิวเตอร์ ด้วยวิธีการสอนที่ยืดหยุ่นจากกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์หรือสังคมศึกษาเป็นหลัก ตามความเหมาะสมของท้องถิ่น บูรณาการเรียนรู้อย่างกลุ่มสาระต่าง ๆ เข้ากับหัวข้อเรื่องที่เรียนอย่างสมดุล ควรกำหนดจำนวนเวลาเรียนสำหรับสาระการเรียนรู้รายปีดังนี้ คือ ช่วงชั้นที่ 1

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 และช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ควรกำหนดจำนวนเวลาสำหรับการเรียนตามสาระการเรียนรู้รายปี ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความจำเป็นในการสอนเพื่อเน้นทักษะพื้นฐาน เช่น การอ่าน การเขียน การ คณิตเลข และการคิดวิเคราะห์ โดยเฉพาะช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งจะต้องจัดให้ผู้เรียนเรียนอย่างสนุกเพลิดเพลิน ซึ่งในแต่ละคาบเวลาไม่ควรใช้เวลายาวเกินความสนใจของผู้เรียน นอกจากนี้ผู้สอนจะจัดให้เป็นกิจกรรม เช่น การฝึก ให้เขียนหนังสือเป็นเล่ม เป็นต้น การเรียนการสอนควรดำเนินไปตามความสนใจของผู้เรียนในช่วงชั้นที่ 1 ผู้สอนควรเข้าใจจิตวิทยาการสอนเด็กเล็กอย่างลึกซึ้ง สามารถบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้ผสมกลมกลืนตอบสนองต่อชีวิตที่อยากรู้อยากเห็นของเด็ก โดยเฉพาะ แต่ต้องไม่ลืมมุ่งเน้นทักษะพื้นฐาน ดังกล่าว สำหรับในช่วงชั้นที่ 2 ผู้เรียนซึ่งได้ผ่านการเรียนการเล่นเป็นกลุ่มมาแล้ว ในช่วงชั้นนี้จึงมุ่งเน้นให้ ผู้เรียนเริ่มทำงานเป็นทีม การสอนตามหัวข้อเรื่องจึงเป็นเรื่องสำคัญ หัวข้อเรื่องขนาดใหญ่สามารถจัดทำเป็นหัวข้อย่อย ทำให้ผู้เรียนรับผิดชอบไปศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อย่อยเหล่านี้ เป็นการสร้างความรู้ของตนเองและใช้กระบวนการวิจัยควบคู่กับการเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และนำผลงานมาแสดง ทำให้ ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้ผลงานของกันและกันในรูปแบบผสมผสาน ผลงานการเรียนในช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ เป็นการเรียนที่มุ่งพัฒนาความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษานอกจากจะทบทวนการเรียนรู้ในกลุ่มสาระต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนช่วงชั้นที่กำหนดไว้แล้ว จะต้องจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเป็น โครงการมากขึ้น เป็นการเริ่มทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจการศึกษาสู่โลกของการทำงานตามความต้องการของท้องถิ่นและสังคม นวัตกรรมด้านการสอนและประสบการณ์ในการทำงานด้านต่าง ๆ แม้การเรียนภาษาที่สามารถเป็นช่องทางสู่โลกของการทำงานได้ และต้องชี้แจงให้ผู้เรียนได้ทราบว่าสังคมในอนาคตจะต้องอยู่บนรากฐานของความรู้ สถานศึกษาจึงต้องจัดบรรยากาศให้อยู่ในสภาพแห่งการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ เป็นตัวอย่างแก่สังคม และควรจัดรายวิชาหรือ โครงการที่สนองความคิด ความสนใจของผู้เรียนเพิ่มขึ้นด้วย การเรียนในช่วงชั้นที่ 4 ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ เพื่อเตรียมตัวให้ผู้เรียนมีความพร้อม ในด้านการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นหรือการประกอบอาชีพ ดังนั้นสถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งส่งเสริมความถนัดและความสนใจของผู้เรียนให้ลักษณะรายวิชาหรือโครงการ

แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ดำเนินไปด้วยดี บรรลุตามที่คาดหวัง จึงกำหนดแนวทางการดำเนินงานดังนี้

1. การจัดทำสาระของหลักสูตร โดยการกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ มาจัดเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค ที่ระบุถึงความรู้ ความสามารถของผู้เรียน ซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปีหรือภาคนั้น การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของสาระการเรียนรู้ของรายวิชาที่มีความเข้ม (Honour Course) ให้สถานศึกษากำหนดได้ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับรายวิชาที่จะจัด โดยการ กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ให้ สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น รวมทั้ง สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและของชุมชน การกำหนดเวลาและหรือ จำนวนหน่วยกิต สำหรับสาระการเรียนรู้รายภาคทั้งสาระการเรียนรู้ช่วงชั้นและสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติมขึ้นดังนี้ ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 และ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายปีและกำหนดจำนวนเวลาเรียนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้ ส่วน ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายภาคและกำหนดจำนวนหน่วยกิตให้เหมาะสมสอดคล้องกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้. ในการกำหนดจำนวนหน่วยกิตของสาระการเรียนรู้รายภาค สำหรับช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 ใช้เกณฑ์การพิจารณาที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียนมีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต สาระการเรียนรู้ที่ สถานศึกษาจัดทำเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นวิชาเฉพาะของสายอาชีพหรือโปรแกรมเฉพาะทางอื่น ๆ ใช้เกณฑ์การพิจารณา คือ สาระการเรียนรู้ที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ระหว่าง 40 – 60 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่า เท่ากับ 1 หน่วยกิต ทั้งนี้สถานศึกษาสามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสม และใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน การจัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยการนำผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค รวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดไว้มาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา โดยให้ประกอบด้วยชื่อวิชา จำนวนเวลาหรือจำนวนหน่วยกิต มาตรฐานการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ของวิชา นั้น ๆ สำหรับชื่อรายวิชามีแนวทางในการกำหนดดังนี้ ชื่อรายวิชาของสาระการเรียนรู้ให้ใช้ตามชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนชื่อที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติมสามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ต้องสื่อความหมายได้ชัดเจน มีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในรายวิชานั้น การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ โดยการนำเอาสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ไปบูรณาการจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้หน่วยย่อย ๆ เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนรู้และผู้เรียนได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม หน่วยการเรียนรู้ แต่ละหน่วยประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ และจำนวน

เวลาสำหรับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อเรียนครบทุกหน่วยย่อยแล้ว ผู้เรียนสามารถบรรลุตามผล การเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของทุกรายวิชา ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ อาจบูรณา การทั้งภายในและระหว่างสาระการเรียนรู้หรือเป็นการบูรณาการเฉพาะเรื่องตามลักษณะสาระ การเรียนรู้ หรือเป็นการบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของ ผู้เรียน โดยพิจารณาจาก มาตรฐานการเรียนรู้ที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน หน่วยการจัดการเรียนรู้สำหรับหน่วยการ เรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติโครงการอย่างน้อย 1 โครงการ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชา รายปี หรือราย ภาค และหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำ กำหนดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้สอน

2. การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วม กิจกรรม ให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไป นี้ คือ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น การ บูรณาการ โครงการ องค์กร ความรู้จากกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นต้น การจัดกิจกรรมตามความสน ใจ ความถนัดตาม ธรรมชาติ และความสามารถ ความต้องการ ของผู้เรียนและชุมชน เช่น ชมรมทางวิชาการต่าง ๆ เป็นต้น การ จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการทำ ประโยชน์ต่อสังคม เช่น กิจกรรมลูกเสือ – เนตรนารี เป็นต้น การจัด กิจกรรมประเภทบริการ ด้านต่าง ๆ ฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมและการประเมินผลการปฏิบัติ กิจกรรมอย่างเป็นระบบ โดยให้ถือว่าเป็นเกณฑ์ประเมินผลการผ่านช่วงชั้นเรียน

3. การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สถานศึกษาต้องร่วมกับชุมชน กำหนด คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่สถานศึกษาจะกำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ นั้น สามารถกำหนดขึ้นได้ตามความต้องการ โดยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็น ที่จะต้องมีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมดังกล่าวให้แก่ผู้เรียนเพิ่มจากที่กำหนดไว้ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ในแต่ละภาคเรียนหรือปีการศึกษา ครูผู้สอนต้องจัดให้มีการวัด และประเมินผลรวมด้าน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยเป็นการประเมินเชิง วินิจฉัย เพื่อการปรับปรุงพัฒนาและการส่งต่อทั้งนี้ควรประสานสัมพันธ์กับผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องร่วมกันประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รายปี / รายภาค ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลรวมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เพื่อทราบความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียน สถานศึกษาจะได้นำไปกำหนดแผนกลยุทธ์ ในการปรับปรุงพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด แนวทางการวัด และประเมินผลด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เป็นไปตามที่สถานศึกษากำหนด

4. การวินิจฉัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน โดยให้ผู้สอนนำกระบวนการวิจัยมาผสมผสานหรือบูรณาการใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของ ผู้เรียนและเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ สามารถใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้โดยมี ขั้นตอนการปฏิบัติ เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนแก้ปัญหาหรือพัฒนาการดำเนินการแก้ปัญหาหรือพัฒนา การเก็บรวบรวมข้อมูล การสรุปผลการแก้ปัญหาหรือพัฒนาและการรายงานผลการเรียนรู้ และการนำผล การวิจัยไปประยุกต์ใช้

1.4.16 การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงาน

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญในการให้ทุกส่วนทุกฝ่ายในสังคม มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาและกระจายอำนาจการศึกษาลงไปยังท้องถิ่น โดยตรง โดยเฉพาะสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้จัดการเรียนการสอน ดังนั้น เพื่อให้ผลผลิตทางการศึกษา คือ ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดและสอดคล้องกับความ ต้องการของชุมชนและสังคม จำเป็นต้องมีระบบการกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานผลการ ศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทุกกลุ่มทุกฝ่ายมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาเห็น ความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค ตลอดจนให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุน การวางแผน และดำเนินงานการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพอย่างแท้จริง

การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานผลการจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่เป็นกลไกหนึ่งของการประกันคุณภาพการศึกษาให้ขึ้นไปตามที่มาตรฐานกำหนด โดยต้องมีการ ดำเนินการที่เป็นระบบเครือข่าย ครอบคลุมทั้งหน่วยงานภายในและภายนอกกระทรวง ตั้งแต่ ระดับชาติ เขตพื้นที่ และสถานศึกษา ในรูปแบบของคณะกรรมการที่มาจากบุคลากรทุกระดับ และทุกอาชีพ ในการกำหนดดูแลและประเมินผลต้องมีการรายงานผลจากทุกระดับให้ทุกฝ่าย รวมทั้งประชาชนทั่วไปทราบ เพื่อค้นหาแนวทางร่วมกันพัฒนาคุณภาพต่อไป

เพื่อให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษามีคุณภาพอย่างแท้จริง ต้องมีการประเมินผล การจัดการศึกษาทั้งระดับชาติ เขตพื้นที่ และสถานศึกษา

จากการศึกษาเนื่อหาดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 นั้น เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศที่มีจุดประสงค์ที่จะพัฒนาคุณภาพ ของผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเพิ่มศักยภาพของผู้เรียน ให้สูงขึ้น สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขได้บนพื้นฐาน ของความเป็นไทยและความเป็นสากล รวมทั้งมีความสามารถในการประกอบอาชีพหรือศึกษา ต่อตามความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล และถือเป็นกรอบทิศทางในการจัดทำหลัก

สูตรสถานศึกษา ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สามารถนำไปใช้จัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งสำหรับการจัดการศึกษาทุกกลุ่ม เช่น การศึกษาพิเศษ การศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ เป็นต้น โดยมีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นข้อกำหนดคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาต้องนำสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดในหลักสูตร ไปจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติและพลโลก ต่อไป

1.5 การพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้สอดคล้องความต้องการของท้องถิ่นนั้น ได้มีนักการศึกษากล่าวถึงกระบวนการพัฒนาไว้ ดังต่อไปนี้

วิชัย คิสสระ (2535 : 37) ได้กล่าวถึงข้อคิดในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นไว้ 4 ประการ คือ

1. ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ความต้องการของสังคมในแง่ฝ่ายผู้ใช้ผลผลิต ความก้าวหน้าทางวิชาการ ความต้องการของสังคมและสิ่งแวดล้อม ความสอดคล้องของเนื้อหาสาระและสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคม

2. ในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นต้องกระทำให้ครบ 5 ขั้นตอน คือ การกำหนดจุดมุ่งหมายหลักสูตร การเลือกและการจัดเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลหลักสูตร และขั้นตอนสุดท้ายคือ การปรับปรุงหลักสูตร

3. หลักสูตรต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน วิธีและคุณสมบัติผู้สอน สถานที่ สื่อการเรียนการสอน และหนังสือเรียน หรือตำราเรียน

4. ต้องมีการประชุมสัมมนา ปรึกษาหารือร่วมกันกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายผลิตและฝ่ายใช้เป็นครั้งคราวไป ทั้งนี้เพื่อปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพและเหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน

กรมวิชาการ (2536 : 11-12) ได้กล่าวว่า ท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นได้ หมายถึง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนระดับต่าง ๆ ได้แก่ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษา กรมต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ สำหรับแนวการจัดการศึกษาในระดับท้องถิ่นที่ต้องการให้ชุมชนหรือท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสามารถกระทำได้ 3 ลักษณะ คือ

1. ให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการศึกษา และมอบหมายงาน / กิจกรรมให้เด็กไปทำที่บ้าน โดยครูและผู้บริหารเป็นผู้ประสานงาน ครูและชาวบ้านจะช่วยกันติดตามผลและประเมินผล

2. ให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เด็ก โดยชาวบ้านจะใช้วิธีการนำเด็กไปศึกษาแหล่งความรู้ในชุมชน ครูจะต้องมีวิธีการที่ทำให้เด็กรู้วิธีเรียนรู้กับชาวบ้าน

3. โรงเรียนและชุมชน จะต้องร่วมกันประสานกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชนเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช (2542 : 16) ได้กล่าวถึงเหตุผลที่ต้องการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น มี 4 ประการสำคัญ คือ ประการแรก การพัฒนาหลักสูตรระดับชาติ ได้เปิดกว้างให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมการปรับ หรือพัฒนาให้เหมาะสมกับท้องถิ่น ประการที่สอง ประสพการณ์ในหลักสูตรระดับชาติบางอย่างมีความจำเป็นมากกว่า หรือน้อยกว่าในระดับท้องถิ่น ประการที่สาม ประสพการณ์ที่จำเป็นของท้องถิ่น ไม่มีในหลักสูตรระดับชาติ และประการสุดท้าย ประสพการณ์บางอย่างเป็นความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งมีข้อมูล ในเชิงวิชาการ

เมื่อการพัฒนาหลักสูตรมีเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ในการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น หรือการนำหลักสูตรไปใช้ในระดับท้องถิ่น จำเป็นจะต้องศึกษาหลักสูตรแม่บทด้านนโยบาย สภาพปัญหาของท้องถิ่นด้านต่าง ๆ เช่น ลักษณะนิสัยของประชากรในท้องถิ่น สภาพแวดล้อม วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต ทรัพยากรท้องถิ่น ความต้องการอื่น ๆ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการพิจารณาร่วมกับหลักสูตรแม่บท จัดทำวัตถุประสงค์ และโครงการสอนในลักษณะกว้าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น เพื่อให้ผู้บริหารและครูนำไปใช้ในโรงเรียนต่อไป

กล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับเหตุผลที่ต้องการมีการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ก็คือ ในการพัฒนาหลักสูตรระดับชาติ เป็นการเปิดกว้างให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปรับ หรือพัฒนาให้เหมาะสมกับท้องถิ่น นอกจากนั้น ประสพการณ์ที่จำเป็นบางอย่างของท้องถิ่น ไม่มีในหลักสูตรระดับชาติ หรือถ้ามีก็มีความจำเป็นมากกว่า หรือน้อยกว่าในระดับท้องถิ่น และประสพการณ์บางอย่างเป็นความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งมีข้อมูลในเชิงวิชาการสนับสนุน สำหรับการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น ก็คือ กระบวนการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดทำต้องตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น ทั้งนี้ก็เพื่อให้หลักสูตรที่ได้ มีจุดหมายเพื่อปรับปรุงพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนที่ตอบสนองต่อการพัฒนา การสืบสาน ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นนั้น ๆ

1.6 แนวทางการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

ในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นนั้น ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2544 : 28) กล่าวว่า สถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ในลักษณะต่อไปนี้

1.6.1 ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริม ในแต่ละกลุ่มวิชา ในทุกระดับชั้น โดยปรับปรุงจากหลักสูตรแกนกลางโดยไม่ทำให้จุดประสงค์ของหลักสูตร เปลี่ยนแปลง

1.6.2 ปรับรายละเอียดของเนื้อหาโดยเพิ่มหรือลดรายละเอียดจากหลักสูตร แกนกลาง

1.6.3 ปรับปรุงหรือเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับท้องถิ่น

1.6.4 จัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นมาใหม่ เช่นหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ แบบฝึกหัด หรือสื่ออื่น ๆ เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับจุดประสงค์ เนื้อหาและสภาพท้องถิ่น โดยสื่อเหล่านี้อาจใช้กับเนื้อในรายวิชาที่มีอยู่เดิม หรือรายวิชาใหม่ที่พัฒนาขึ้นก็ได้

1.6.5 จัดทำคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติมจากที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลาง ทั้งนี้คำอธิบายรายวิชาที่จัดทำขึ้นต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหาและความต้องการของท้องถิ่น

สำหรับการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นนั้นสามารถดำเนินการได้ทั้งในระดับ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับเขตพื้นที่การศึกษา โดยมีแนวในการจัดทำ 12 ขั้นตอนดังนี้คือ

ขั้นที่ 1 จัดตั้งคณะทำงานเพื่อจัดทำหลักสูตร โดยผู้บริหาร โรงเรียนคัดเลือกครูศึกษานิเทศก์ นักวิชาการในท้องถิ่น ตลอดจนผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ มาเป็นคณะทำงานเพื่อร่างหลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นที่ 2 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน คณะทำงานต้องทำการศึกษาสภาพและความต้องการของท้องถิ่นเพื่อให้หลักสูตรนั้นๆเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยรวบรวมข้อมูลจากคน ในท้องถิ่นด้วยวิธีการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถาม การสังเกต ฯลฯ สสำรวจความต้องการของผู้เรียนเพื่อให้หลักสูตรมีความสอดคล้องกับศักยภาพความต้องการของผู้เรียน ศักยภาพประกอบต่างๆ ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพิจารณาว่ามีส่วนใดบ้างที่ท้องถิ่นสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ นอกจากนี้ยังต้องวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียนด้วยว่ามีจุดแข็งจุดอ่อนอะไรบ้าง เพื่อนำไปปรับปรุงให้โรงเรียนมีความพร้อมมากที่สุด และสามารถนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ได้อย่างเกิดประสิทธิภาพ

ขั้นที่ 3 กำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร คณะทำงานจะต้องศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นและผู้เรียน จากนั้นกำหนดจุดประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน เมื่อเรียนจบรายวิชานั้นๆ ที่สำคัญคือจะต้องเป็นจุดประสงค์ที่สามารถเป็นไปได้จริงในทางปฏิบัติ

ขั้นที่ 4 กำหนดเนื้อหา เป็นการนำจุดประสงค์จากขั้นที่ 3 มาวิเคราะห์และกำหนดเนื้อหาสาระของรายวิชาอย่างกว้างๆ ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของรายวิชานั้นๆ จากนั้นจึงแยกออกเป็นเนื้อหาย่อย ซึ่งในส่วนนี้สามารถปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับสภาพของแต่ละท้องถิ่นและผู้เรียนได้ ตลอดจนมีความต่อเนื่องกับรายวิชาในชั้นต้นและรายวิชาต่างๆ

ขั้นที่ 5 กำหนดกิจกรรม พิจารณาจากจุดประสงค์แต่ละข้อ กิจกรรมที่กำหนดไม่ควรมากหรือน้อยเกินไป เน้นทักษะกระบวนการ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรม โดยมีครูเป็นผู้ประสานกิจกรรมและชี้แนะ

ขั้นที่ 6 กำหนดคาบการเรียน ถักรายวิชาที่จัดทำได้กำหนดให้เป็นวิชาบังคับเลือก คาบเวลาเรียนที่กำหนดจะต้องเป็นไปตามที่ระบุไว้ใน โครงสร้างของหลักสูตร ถ้าเป็นรายวิชาเลือกเสรี สามารถกำหนดตามความเหมาะสมกับจุดประสงค์และเนื้อหาที่กำหนดให้เรียน แต่ความสัมพันธ์กับโครงสร้างของกลุ่มวิชาที่เป็นอยู่เดิมด้วย ในกรณีที่เนื้อหามากอาจจัดทำเป็นหลายวิชา และอาจมีได้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

ขั้นที่ 7 กำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผล คณะทำงานควรกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลในรายวิชาที่สร้างขึ้นใหม่เพื่อผู้นำไปใช้จะได้ทำการวัดและประเมินผลได้ตรงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร สิ่งที่ต้องระวังคือรายวิชาที่สร้างขึ้นจะมีการวัดและประเมินผลแบบใดก่อนเรียน ระหว่างเรียน และ / หรือเมื่อจบหลักสูตร ใช้วิธีการและเครื่องมือในการวัดผลอะไร ใช้เกณฑ์ใดในการประเมินผล

ขั้นที่ 8 จัดทำเอกสารหลักสูตร หลังจากจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในรายวิชาใหม่แล้ว ควรจะต้องจัดทำเอกสารหลักสูตร เช่น แผนการสอน คู่มือครู หนังสืออ่านเพิ่มเติม และหนังสือต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรสามารถนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นที่ 9 ตรวจสอบคุณภาพและการทดลองใช้หลักสูตร คณะทำงานควรจะพิจารณา ร่วมกันหรือให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบว่าองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตร เช่น จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม ฯลฯ มีความสอดคล้องกันหรือไม่อย่างไร วัสดุหลักสูตร เช่น แผนการสอน สื่อการเรียนการสอนต่างๆ มีความ สอดคล้องกับหลักสูตรหรือไม่ ภาษาที่ใช้มีความชัดเจนเพียงใด หากพบข้อบกพร่องหรือปัญหา จะทำการ แก้ไข จากนั้นคณะทำงานจึงคัดเลือกกลุ่มทดลอง และกำหนดวิธีการประเมินผล เพื่อพิจารณาว่าหลักสูตร ท้องถิ่นที่สร้างขึ้นใหม่ และสื่อการ

เรียนการสอนต่างๆ สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้หรือไม่อย่างไรในการทดลองใช้หลักสูตรคณะทำงานจะต้องเตรียมครูผู้สอนให้เข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและการใช้หลักสูตรเสียก่อน จากนั้นจึงทดลองให้ครูนำไปใช้ในชั้นเรียน โดยมีการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร นำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้จริงต่อไป

ขั้นที่ 10 เสนอขออนุมัติใช้หลักสูตร เมื่อตรวจสอบคุณภาพและแก้ไขหลักสูตรท้องถิ่น ที่สร้างขึ้นเรียบร้อยแล้วจะต้องนำหลักสูตรที่สร้างขึ้นใหม่เขียนตามแบบฟอร์มที่กระทรวงศึกษากำหนด แล้วเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามลำดับขั้นเพื่อขออนุมัติใช้หลักสูตร โดยกระทรวงศึกษาธิการจะเป็นผู้ประกาศใช้หรือเผยแพร่การใช้หลักสูตร

ขั้นที่ 11 นำหลักสูตรไปใช้ ขณะรอการอนุมัติใช้หลักสูตรคณะทำงานจะต้องทำการวางแผนใช้หลักสูตร โดยเตรียมการอบรมครูเกี่ยวกับวิธีการใช้หลักสูตร โดยควรจัดในรูปการประชุมเชิงปฏิบัติการ และเมื่อการประชุมสิ้นสุดลงแล้ว ผู้บริหารหรือผู้ได้รับมอบหมายจะต้องนิเทศติดตามผล ของการใช้ หลักสูตรของครูด้วย เพื่อให้การสอนเป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตร

ขั้นที่ 12 ประเมินผลหลักสูตร หลังจากครูนำหลักสูตรไปใช้ใน โรงเรียนระยะหนึ่งแล้ว โรงเรียนควรจัดให้มีการพิจารณาถึงคุณค่าของหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร ให้ผลตรงตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ต้องปรับปรุงแก้ไขในส่วนตัว หรือควรจะยกเลิกไป

จากการศึกษาเนื้อหาดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า หลักสูตรท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่เกิดขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่าย ที่ดำเนินการร่วมกัน เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์สภาพของ ท้องถิ่น เพื่อนำมาเป็นข้อมูลประกอบการจัดทำหลักสูตร การนำหลักสูตรไปทดลองใช้หลังจากดำเนินการ จัดทำเสร็จสิ้นแล้ว การนำหลักสูตรไปใช้อย่างเต็มรูปแบบ และการประเมินผลการใช้หลักสูตรซึ่งต้องทำอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่อจะได้ทราบถึงระดับการพัฒนาของผู้เรียนหลังจากการนำหลักสูตรไปใช้จริงในโรงเรียน

1.7 การบริหารจัดการหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรท้องถิ่น ถือว่าเป็นหลักสูตรที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทั้งที่เป็น ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และบุคลากรในสถานศึกษา ร่วมมือกันจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น และร่วมกันบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ซึ่งลักษณะของการบริหารจัดการนั้น กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ก : 4) ได้กำหนดในการบริหารตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1.7.1 การพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย

1) ความหมายและความสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งได้มีนักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรหลาย ๆ ท่าน ได้ให้ความหมายและความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่แตกต่างกันออกไปดังนี้

กรมวิชาการ (2542 :27) สรุปความหมายการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การเปิดโอกาสให้หน่วยงานต่างๆเช่น โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษากรมเจ้าสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง หรือหลายหน่วยงาน ร่วมกันพัฒนาหลักสูตรตามข้อกำหนดของโครงสร้างหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสรับรู้เรื่องราวของท้องถิ่นตนเองเรียนรู้สภาพทางด้านสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นตลอดจนสามารถพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่พัฒนาอาชีพ พัฒนาสังคมครอบครัวของตนเองและท้องถิ่นของตนเองได้

นิคม ชมภูหอง (2543 :13) กล่าวว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การที่ท้องถิ่นปรับปรุง ขยาย หรือเพิ่มเติมรายละเอียด เนื้อหาสาระ แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน กิจกรรม ให้เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะท้องถิ่น โดยยึดหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บท ไม่ขัดต่อ เจตนารมณ์และจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางเพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและความต้องการของท้องถิ่น

อุดม เขยกิจวัช (2545 :21) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรระดับท้องถิ่นว่า หมายถึง การนำเอาหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลางมาปรับใช้ให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพในท้องถิ่นชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนนั้นๆ สาระการเรียนรู้จะสอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่นมากขึ้นไม่ใช่การเรียนรู้แบบรู้ไว้ใช้ว่า แต่เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งการนำมาใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวันและได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังนี้ หลักสูตรที่ดีนั้นควรเป็นหลักสูตรที่สามารถตอบสนองความต้องการความสนใจของผู้เรียนอันสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนที่เหมาะสมกับชีวิตประจำวันที่เหมาะสมที่สุดได้แก่ ความเหมาะสมทางด้านเศรษฐกิจ ความเหมาะสมทางการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมและการศึกษา ความเหมาะสมทางการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สภาพแวดล้อมทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ สภาพทางการเมืองการปกครอง สภาพทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมค่านิยมและคุณธรรม

จากแนวคิดของนักการศึกษาสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การจัดแผนการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์ การจัดหลักสูตรและคู่มือครู การจัดทำหนังสือเสริม

ประสบการณ์ต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้และประสบการณ์
ในชั้นเรียนไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

2) การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

การทำให้หลักสูตรการเรียนการสอนยืดหยุ่นสอดคล้องและหลากหลายนั้นจำเป็นต้อง
ต้องกระจายความรับผิดชอบในการปรับและพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนระดับประถมศึกษาให้
มากที่สุดและให้อำนาจกำกับดูแลกับจังหวัดเพื่อให้เกิดการใกล้ชิดกับการจัดการศึกษา คือ ที่มา
ของความคิดเรื่องหลักสูตรท้องถิ่นคือ โรงเรียนชุมชนจังหวัดมีส่วนร่วมมากที่สุด

จากแนวคิดข้อเสนอแนะของนักการศึกษาหลายๆท่านที่กล่าวถึงความจำเป็นในการ
พัฒนาหลักสูตรทั้งหลักสูตรแม่บทและหลักสูตรท้องถิ่นแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรที่
เป็นหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทสำหรับคนทั้งประเทศที่แสดงออกถึงความเป็นไทย
เอกลักษณ์อันดีงามของชาติ เป็นสิ่งที่ถูกกำหนด ให้ผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนาและปลูกฝัง
และนอกจากนั้นอีกส่วนหนึ่งที่สำคัญและบ่งบอกถึงความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน โดยสอดคล้อง
คลึงกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สภาพทางสังคมวัฒนธรรมประเพณีและการเปลี่ยนแปลง
ต่างๆในท้องถิ่นที่ได้รับการศึกษานั้นคือ หลักสูตรท้องถิ่น ทั้งนี้ถือเป็นก้าวสำคัญของการ
กระจายอำนาจความรับผิดชอบต่อการศึกษาในท้องถิ่นให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมเพื่อการ
พัฒนาระบบการศึกษาของท้องถิ่นให้มากขึ้นด้วยดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นสิ่ง
สำคัญและมีความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาการศึกษาของประเทศชาติการพัฒนาหลักสูตร
ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

พระราชบัญญัติการศึกษาของชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นกฎหมายทางการศึกษาได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาการจัดกระบวนการ
การเรียนรู้การจัดการหลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ คือ การจัดการ
ศึกษาจะต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและ โอกาสเสมอกันในการ ได้รับการศึกษาขั้น พื้นฐานไม่น้อย
กว่า 12 ปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง มีคุณภาพ ไม่เก็บค่าใช้จ่าย (มาตรา10) ให้คณะกรรมการการ
ศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็น
พลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อไปให้โรง
เรียนระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรค
หนึ่ง ส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาใน ชุมชนและประเทศชาติ (มาตราที่27) ให้โรงเรียนร่วมกับ
บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ
สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของสังคม
โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา อบรมมีการแสวงหา

ความรู้ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ พัฒนาระหว่างชุมชน (มาตรา 29) จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติยังให้ความสำคัญกับหลักสูตรแกนกลาง ผู้เรียนต้องเรียนเหมือนกันทั้งประเทศและกำหนด โดยคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นองค์กรหลักที่สำคัญองค์กรหนึ่ง ในกระทรวงศึกษาธิการ เพราะต้องการความเป็นพลเมืองดีของชาติให้เกิดขึ้นในตัวของผู้เรียนตามที่กำหนดให้ (ถวัลย์ มาศจรีส. 2545:2) สำหรับหลักสูตรท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ระบุไว้คือ สาระของหลักสูตรที่โรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องจัดทำขึ้นเกี่ยวกับสภาพ ปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ของแต่ละชุมชน อาจกล่าวได้ว่า โรงเรียนทุกโรงเรียนและคณะกรรมการของโรงเรียนซึ่งจะรวมทั้งผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นต้องช่วยกันจัดทำสาระของหลักสูตรในส่วน ที่เกี่ยวกับสาระดังกล่าวแล้วทั้งนี้ ในพระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2542 มาตรา 28 ได้ระบุไว้ด้วยว่าหลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ มีลักษณะ หลากหลาย ทั้งนี้ ให้จัดตามความเหมาะสมของแต่ละระดับโดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้ เหมาะสมตามวัย ตามศักยภาพด้วย

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มีข้อกำหนดซึ่งเป็นแนว คำเนินการ เกี่ยวกับท้องถิ่นไว้อย่างชัดเจนว่า “ให้โรงเรียนระดับประถมศึกษาจัดการศึกษาให้สอดคล้อง กับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น”รวมทั้งเปิด โอกาสให้ท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรดังกล่าว หลักสูตรประถมศึกษาจึงได้กำหนดเกี่ยวกับ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ไว้ กำหนดให้เรียนเนื้อหาซึ่งเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น โดยตรง โดยเนื้อหาที่กำหนดให้เรียนนี้ อาจจัดเป็นหน่วยหรือรายวิชาโดยเฉพาะ หรืออาจแทรกอยู่ในเนื้อหาเรื่องอื่นๆก็ได้เปิดโอกาสให้ ท้องถิ่นมีส่วนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยท้องถิ่นสามารถจะดำเนินการในการพัฒนาหลักสูตรได้ในลักษณะดังต่อไปนี้

1. ปรับกิจกรรมการเรียนการสอน
2. ปรับรายละเอียดการเรียนการสอนที่มีอยู่
3. ปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่
4. จัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่
5. จัดทำเนื้อหา/รายวิชาเพิ่มเติมขึ้นใหม่

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นนั้นมีความจำเป็นและมีความสำคัญท้องถิ่น เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นความต้องการสภาพชีวิตจริงในท้องถิ่นและนำมาซึ่งคุณภาพของประชากรมีคุณภาพชีวิตในการนำมาซึ่งการพัฒนาประเทศ

3. กระบวนการและแนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นถือเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอันจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของหลักสูตรท้องถิ่นและผลที่จะเกิดจากการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ในการกำหนดขั้นตอนและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ได้มีผู้เสนอไว้ดังนี้

กรมวิชาการ (2542:26) ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามความต้องการของท้องถิ่นทั้งหมด 5 แนวทางดังนี้

แนวทางที่ 1 ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม ตามที่กำหนดไว้ในคำอธิบาย / คำอธิบายรายวิชาในหลักสูตรที่มีอยู่แล้วเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น

แนวทางที่ 2 ปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหาจากหัวข้อที่กำหนดในคำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชาในหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น

แนวทางที่ 3 จัดทำรายวิชาขึ้นใหม่ในกลุ่มวิชาบังคับ/เลือกเสรี ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่น โดยไม่ซ้ำกับรายวิชาเดิมที่มีอยู่

แนวทางที่ 4 ปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนจากหนังสือคู่มือครู แผนการสอน แนวการสอน หนังสือเสริมประสบการณ์ที่มีอยู่แล้วให้ครอบคลุมเนื้อหาสาระที่จำเป็นและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

แนวทางที่ 5 จัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ให้เหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์เนื้อหาของวิชาที่กำหนดขึ้นตามสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

อุดม เศษกิจวงษ์ (2545 :21) ได้กำหนดขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยอ้างอิงกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2533 ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาปัญหาเพื่อกำหนดความต้องการ

ขั้นที่ 2 กำหนดจุดประสงค์

ขั้นที่ 3 เลือกเนื้อหาและกำหนดขอบเขตของเนื้อหา

ขั้นที่ 4 จัดเนื้อหาและคำอธิบายรายวิชา

ขั้นที่ 5 จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน
ขั้นที่ 6 จัดทำแนวทางการวัดและประเมินผล

จากที่กล่าวมาพอสรุปลำดับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ได้ดังนี้

1. จัดตั้งคณะทำงานเพื่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นซึ่งแล้วแต่ระดับของหน่วยงานที่ต้องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น อาจเป็นระดับ โรงเรียนกลุ่ม โรงเรียน อำเภอ จังหวัดและอื่นๆ
2. วิเคราะห์สภาพ ความต้องการเพื่อทราบถึงข้อมูลความต้องการและปัญหาของท้องถิ่น
3. พิจารณาหลักสูตรแม่บทประเด็นเพื่อปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
4. กำหนดกรอบ วัตถุประสงค์สิ่งที่หลักสูตรต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน
5. กำหนดแนวทางการพัฒนาหลักสูตรว่าควรพัฒนาอะไรบ้างหรือพัฒนาสิ่งใดองค์ประกอบใดของหลักสูตรเช่นการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนพัฒนาเนื้อหาวิชาใหม่พัฒนาสื่อการเรียนการสอนใหม่เป็นต้น
6. เลือกเนื้อหาและกำหนดขอบเขตของเนื้อหา
7. จัดทำเอกสารและแนวทางการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนเทคนิคการถ่ายทอดองค์ความรู้
8. จัดทำแนวทางการวัดและประเมินผล การใช้หลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตร

4) บทบาทความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การสร้างหลักสูตรไม่ใช่การสร้างเฉพาะเนื้อหาวิชาเท่านั้นหากประกอบด้วย ตั้งแต่เรื่องการจัดการเรียนการสอน กระบวนการสื่อการเรียนการสอน การจัดทำคู่มือครู การประเมินผลอีกประการที่สำคัญในการจัดหลักสูตรคือหลักสูตร ระดับชาติ ระดับท้องถิ่นย่อมใช้บุคลากรที่ต่างกัน ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจึงมีดังต่อไปนี้(ชูศรีสุวรรณ โขติ. 2542 : 29)

4.1 บทบาทหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร โดยที่การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรนั้นบางครั้งผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรจะต้องทำหน้าที่เป็นประธาน โดยตำแหน่ง จะต้องเป็นผู้ที่สามารถกำหนดรูปแบบขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรได้มีหน้าที่ให้ข้อมูลข้อเสนอแนะที่ถูกต้องแก่ผู้ร่วมงาน ดูแลความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน สามารถให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะ ที่เป็นประโยชน์ให้ความสนใจต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม บ้านเมือง นโยบายของรัฐบาล สภาพเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมของประเทศ และยังมี

บทบาทที่สำคัญคือ ศึกษาวิเคราะห์ติดตามผลการนำหลักสูตรไปใช้ และเป็นวิทยากรให้ความรู้ เรื่องหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น บทบาทหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญ / อาจารย์ / ผู้อำนวยการหลักสูตรท้องถิ่นในระดับท้องถิ่น ควรได้พิจารณากำหนด บทบาทและหน้าที่ให้ชัดเจน เพราะถ้าไม่ชัดเจนจะเกิดการครอบงำจากส่วนกลาง ดังนั้นต้องพิจารณาบุคคลที่จะมาทำหน้าที่การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นควรมีลักษณะดังนี้ คือ มีความเชี่ยวชาญเทคนิคการพัฒนาหลักสูตรในด้านต่าง ๆ มีการกำหนดรูปแบบการเขียนหลักสูตร มีการวิเคราะห์ข้อมูลท้องถิ่น มีการจัดทำนโยบายทางวิชาการในท้องถิ่น มีการตั้งความมุ่งหมายของหลักสูตรท้องถิ่น มีการพิจารณาขอบเขตเนื้อหาของหลักสูตร มีการคัดเลือกวิธีการและการประเมินผลหลักสูตร จะต้องมีความเข้าใจหลักการ จุดหมาย โครงสร้างและขอบเขตของหลักสูตรแกนกลางทั้งในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาเป็นอย่างดี และต้องสามารถประสานงานวางแผนการพัฒนาหลักสูตรทั้งระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาให้แก่ ท้องถิ่นได้ในระดับหนึ่ง

4.2 บทบาทหน้าที่ของครู ทั้งนี้เพราะการพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องคำนึงถึงผู้ที่มีหน้าที่ในการนำเอาหลักสูตร ไปใช้ด้วยเสมอ ดังนั้นบุคคลดังกล่าวควรมีส่วนในการพัฒนาหลักสูตร ด้วย คณะกรรมการที่จัดทำหลักสูตรของ โรงเรียนส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยครูและศึกษานิเทศก์ ซึ่งมีความสำคัญ คือครู มีบทบาทในฐานะบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียน ดังนั้นบทบาทของครูจึงเป็นผู้ให้ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็น ที่เป็นประโยชน์แก่คณะผู้จัดทำหลักสูตร มีความเชื่อถือได้ ไม่ว่าข้อมูลนั้นจะเอาไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรหรือไม่ก็ตาม ดังนั้นครูที่จะเข้ามาเป็นคณะกรรมการจัดทำหลักสูตร ควรเป็นบุคคลดังนี้ คือ เป็นบุคคลที่คณะบุคคลในโรงเรียนยอมรับ ว่าสามารถทำงานได้ มีเหตุผล ทำงานดี มองกาลไกล และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมงาน โดยเฉพาะใน โรงเรียนและชุมชนที่อยู่ในเขตบริการ

4.3 บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน เพราะผู้บริหารโรงเรียน เป็นบุคคลสำคัญที่สุดที่จะบ่งบอกว่า การนำหลักสูตรไปใช้ที่โรงเรียนจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ ทักษะของผู้บริหารโรงเรียนมีความสำคัญต่อหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ด้วย แต่บางครั้งเนื่องจากผู้บริหารมีการะงาน หลายด้าน การพัฒนาหลักสูตร โดยตรงที่ผู้บริหารจะเข้าร่วมจึงเป็นไปได้ยาก แต่คำแนะนำของผู้บริหารเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ทั้งทางตรงและทางอ้อมในการนำหลักสูตรไปใช้แม้ว่าผู้บริหารจะมีบทบาทและ หน้าที่ต้องกระทำหลายอย่าง แต่นักพัฒนาหลักสูตร ยังต้องการความช่วยเหลือจากผู้บริหารในควมมี ประสบการณ์ ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนระดับประถมศึกษาทราบถึงปัจจัยสำคัญๆของการศึกษาโดยเฉพาะปัญหาทางด้านการบริหารหลักสูตร แนวทางการแก้ปัญหาเหล่านั้น ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ มาช่วย ผลัก

ด้านการนำหลักสูตรไปใช้อย่างจริงจัง ดังนั้นผู้บริหารจึงควรเป็นผู้ที่มีความสามารถ ทางด้านการบริหาร มีความรู้ทางวิชาการในเรื่องหลักสูตรและบริหารหลักสูตรด้วย

4.4 บทบาทของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชาต่าง ๆ เพราะในการพัฒนาหลักสูตรแต่ละครั้งคณะทำงานพัฒนาหลักสูตรแต่ละกลุ่มวิชา จะต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาร่วมเป็นคณะทำงาน ซึ่งการพิจารณาเลือกบุคคลเพื่อร่วมทำงานขึ้นอยู่กับลักษณะและวัตถุประสงค์แต่ละครั้ง คณะทำงานต้องมีความเชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและเฉพาะสาขาวิชา เพราะจะเป็นผู้ที่สามารถเข้าใจลักษณะธรรมชาติของสาขาวิชา เนื้อหาสาระ และความคิดรวบยอดของแต่ละสาขาวิชานั้น โดยลักษณะสำคัญของ ผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชาควรมีลักษณะดังนี้ คือ มีความเชี่ยวชาญในการเลือกเนื้อหา กำหนดขอบเขตเนื้อหา แนวคิดที่สำคัญ ๆ ของสาขาวิชานั้น ๆ เพื่อกำหนดขอบเขตวิชา คำอธิบายวิชา คำอธิบายรายละเอียดวิชาในลักษณะที่เป็นหัวข้อหรือความคิดรวบยอด ตลอดจนการกำหนดวิชาเลือกเสรี เพื่อสนองตอบความต้องการ ความถนัดของผู้เรียนแต่ละบุคคล ผู้เชี่ยวชาญจะช่วยให้ออกเสนอแนะ เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ และวิธีการศึกษาศาสตร์แต่ละสาขานั้น เช่น การศึกษาด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หรือวิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ต่อไป

4.5 บทบาทของผู้แทนชุมชนและท้องถิ่น เพราะการพัฒนาหลักสูตรในปัจจุบัน ได้แสวงหาความคิดที่กว้างขวางขึ้นจากกลุ่มบุคคลหลายอาชีพและผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาในสาขาต่าง ๆ รวมทั้งผู้แทนของชุมชนและท้องถิ่น เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าบุคลากรทางด้านอื่น ๆ ในคณะทำงานพัฒนาหลักสูตร ทั้งนี้เพราะในการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อการพัฒนาหลักสูตรแม้บทในระดับประเทศก็ยังมีพิจารณาเลือกผู้แทนของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดหลักสูตร ดังนั้น เพื่อให้เกิดการสอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นก็เป็นเรื่องที่มีความจำเป็นเช่นกันที่จะต้องมีการนำเอาผู้แทนของท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม เพราะท้องถิ่นมีบทบาท และหน้าที่โดยตรงต่อการกำหนดหลักสูตร ในฐานะที่เป็นผู้ให้ข้อคิดเห็น ที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดรายละเอียดในหลักสูตรที่เป็นไปตามความต้องการ ของท้องถิ่นและความสนใจของชุมชน ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น โดยตรง ข้อมูลประกอบการกำหนดหลักสูตรส่วนหนึ่งอาจได้มาจากการใช้แบบสำรวจ แบบสอบถาม ประชากรในท้องถิ่นนั้น ๆ

4.6 นักเรียน ทั้งนี้เพราะการพัฒนาหลักสูตรที่ผ่านมาบางครั้งให้ความสำคัญกับผู้เรียน บางครั้งก็ไม่มีกล่าวถึง แต่ถึงแม้ว่านักเรียนจะไม่มีส่วนร่วมกับการพัฒนาและกำหนดหลักสูตรก็ตาม แต่ผลทางด้านความคิดการปฏิบัติต่างๆในการนำหลักสูตรไปใช้

นักเรียนถือเป็นส่วนที่มีบทบาทสำคัญ ในทางที่จะส่งผลทางอ้อมมาสู่คณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตร ดังนั้นในการกำหนดหลักสูตรจึงมีความ จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึง กระบวนการต่าง ๆ ในการนำหลักสูตรไปใช้ เช่น กระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล เนื้อหาที่กำหนดมีความยากง่ายอย่างไร การบริหารหลักสูตรในการดำเนินการเพื่อพัฒนา หลักสูตร มีการดำเนินการในหลายระดับ ทั้งจากส่วนกลางและระดับท้องถิ่นส่งผลให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวหลักสูตรในแต่ละระดับใช้บุคลากรแตกต่างกันออกไป และในการกำหนดหลักสูตร จะต้องคำนึงถึงการนำหลักสูตรไปใช้ ก็ยังส่งผลให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรมีขอบเขตเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วยดังนั้นการกำหนดหลักสูตรจำเป็นที่ผู้พัฒนาหลักสูตรต้องคำนึงถึงบุคลากร ในระดับต่าง ๆ ตามลำดับ ตั้งแต่ส่วนกลางคือหลักสูตรแม่บท เรื่อยมาจนถึงส่วนท้องถิ่น นั่นคือหลักสูตรท้องถิ่น และส่วนสำคัญอีกประการคือการนำหลักสูตรไปใช้ในทางปฏิบัติให้เกิดผลจริงเพราะถึงแม้ว่าหลักสูตรจะดี แต่ถ้านำหลักสูตรไปใช้ยังไม่มีการบริหารหลักสูตรที่ดี ไม่มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี เนื้อหาขาดความเหมาะสม และอื่นๆ เหล่านี้ล้วนแต่จะเป็นข้อจำกัดของการนำหลักสูตรไปใช้ทั้งสิ้น เพื่อการพัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้บังคับเกิดผล เต็มศักยภาพ การประสานความร่วมมือกันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นแนวทางสำคัญที่ไม่สามารถมองข้ามได้ (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. 2544 :63-91)

5. ข้อควรคำนึงในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

เพื่อให้การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรมีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และบังเกิดผลในทางปฏิบัติมากที่สุดการกำหนดขอบเขตและข้อคำนึงในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่ต้องคำนึง เรื่องนี้ นักพัฒนาหลักสูตร ได้กำหนดข้อที่ควรคำนึงถึงไว้ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ทัศนีย์ สุภเมธิ (2542 : 32) กล่าวถึงข้อที่ควรคำนึง ในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่นดังนี้ควร ใช้ข้อมูลที่มีความเชื่อถือได้ ซึ่งการ ได้มาของข้อมูลอาจได้มาโดยการสำรวจการศึกษาการวิเคราะห์วิจัยทั้งนี้เพื่อให้หลักสูตรใหม่ที่ได้มา มีความสอดคล้อง เหมาะสมกับบุคคลและชุมชนให้มากที่สุดกระบวนการแบบประชาธิปไตยถือเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ อย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นเครื่องช่วยในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นต้องอาศัย ความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่ายในท้องถิ่น เช่น ศิษยานุศิษย์ ผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เป็นต้น การพัฒนาหลักสูตรจะประสบความสำเร็จต้องพัฒนาคุณภาพของผู้สอนและ ผู้บริหาร โรงเรียนใน

ระดับประถมศึกษาให้สำเร็จเสียก่อน ทั้งนี้เพราะการพัฒนาหลักสูตรต้องควบคู่ไปกับการพัฒนาการสอน

สัจด์ อุทรานันท์ (2542 : 311) การพัฒนาหลักสูตรก่อนนำไปใช้ต้องมีการวิเคราะห์และทดลองใช้เสียก่อน เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง ให้มีคุณภาพในการนำไปใช้จริง ถึงแม้ว่าจะมีการนำไปใช้จริงแล้วก็ตามแต่ยังต้องมีการวิจัยประเมินผลอย่างต่อเนื่องตลอดทั้ง มีการนิเทศ ติดตามอย่างสม่ำเสมอ เอกสารหลักสูตรจะต้องมีการพัฒนาไปพร้อมๆกับหลักสูตรท้องถิ่น การพัฒนาหลักสูตร ต้องเน้นที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และให้เหมาะสมกับผู้เรียนให้มากที่สุด เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาเป็นผู้สร้างและผู้พัฒนาหลักสูตรระดับหน่วยการเรียนรู้ ให้เหมาะสมกับท้องถิ่นด้วยตัวเอง หาใช่เป็นหน้าที่ของกรมวิชาการแต่เพียงผู้เดียว

พะนอม แก้วกำเนิด (2544 : 34) ได้กล่าวถึง การจัดการศึกษามีข้อควรคำนึงในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้และรับผิดชอบต่อการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ลักษณะสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่นมีอยู่หลายประการ

1. เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับคำอธิบายหรือสอดคล้องใน โครงสร้างรายวิชา บังคับเลือก หรือเลือกเสรี
2. มีเนื้อหาสอดคล้อง และเป็นไปตามสภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคมของแต่ละท้องถิ่น โดยเฉพาะ
3. มีวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระชี้ให้เห็นถึงปัญหาและความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองและประชาชน ในแต่ละท้องถิ่น
4. มีเนื้อหาสาระสัมพันธ์สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ทรัพยากรมนุษย์ แผนและแนวโน้มของการพัฒนาท้องถิ่น
5. มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นให้นักเรียน ได้ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเป็นฐานในการพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจและสังคมของแต่ละท้องถิ่น
6. มีวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระสนองความต้องการของนักเรียนเฉพาะกลุ่ม โดยเฉพาะในการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการและอาชีพ
7. มีวัตถุประสงค์ ให้นักเรียนรู้จักสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง รักท้องถิ่นและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น

สรุปได้ว่าสาเหตุที่ต้องมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพราะการจัดการศึกษาที่ผ่านมาไม่สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่แท้จริงของผู้เรียน จึงเปิดโอกาสให้โรงเรียนและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสภาพ

ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นให้มากที่สุด และเปิดโอกาสให้ผู้ใช้หลักสูตรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่นนั้นมากยิ่งขึ้น สามารถปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมเนื้อหา เอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้เรียน มีความรู้ ประสบการณ์ ที่จะนำไปพัฒนาตนเอง ครอบครัว และสังคม ตลอดจนส่งเสริมความถนัด ความสามารถพิเศษ และความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองและท้องถิ่น

6. ระบบและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระดับโรงเรียน

ระบบพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะเริ่มตั้งแต่ การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาหลักสูตรก่อน จากนั้นจึงจะกล่าวถึงการดำเนินการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งในการพัฒนาหลักสูตรนี้ จะประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพของท้องถิ่น การกำหนดจุดมุ่งหมาย การคัดเลือกและการจัดเนื้อหาสาระการประเมินหลักสูตรที่สร้างเสร็จแล้ว การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลที่ได้จากหลักสูตร และการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรตามลำดับ กล่าวคือ

ระบบการพัฒนาหลักสูตร จะประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ คือ การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพท้องถิ่น การกำหนดจุดมุ่งหมาย การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระ การกำหนดวิธีการประเมินผล อาจจะมีการทดลองใช้หลักสูตร การประเมินหลักสูตรที่สร้างเสร็จแล้วและการปรับปรุงหลักสูตรก่อนที่จะนำไปใช้

ระบบการใช้หลักสูตร จะประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ คือ การจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและบริการหลักสูตร การดำเนินการสอนตามหลักสูตร และการนิเทศการใช้หลักสูตร

ระบบการประเมินหลักสูตร จะประกอบด้วยกิจกรรม 2 ประการ คือ การประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร และการประเมินระบบหลักสูตรทั้งหมด

อนึ่ง สำหรับการปรับปรุงแก้ไขในหลักสูตรนั้น เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตร การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรจะดำเนินการปรับปรุงแก้ไขในระบบย่อยระบบใดก่อนหรือหลังก็ได้ โดยใช้กระบวนการแบบเดียวกัน กับการพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาใหม่ทุกประการ (สังค อุทรานันท์, 2542 : 24 – 36) สรุปได้ว่า ระบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วย ระบบการพัฒนาหลักสูตร ระบบการใช้ หลักสูตร ระบบการประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร และจำเป็นต้องอาศัยการศึกษาวิเคราะห์จากระบบข้อมูลพื้นฐาน เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่สอดคล้องกับความต้องการ ของผู้เรียนและ ท้องถิ่นอย่างแท้จริง

สำหรับกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น มีแนวทางที่ควรนำมาพิจารณาดังต่อไปนี้

สังค อุทรานันท์ (2542 : 38) ได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลหลักสูตร
2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย
3. การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระ
4. การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล
5. การนำหลักสูตรไปใช้
6. การประเมินผลการใช้หลักสูตร
7. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

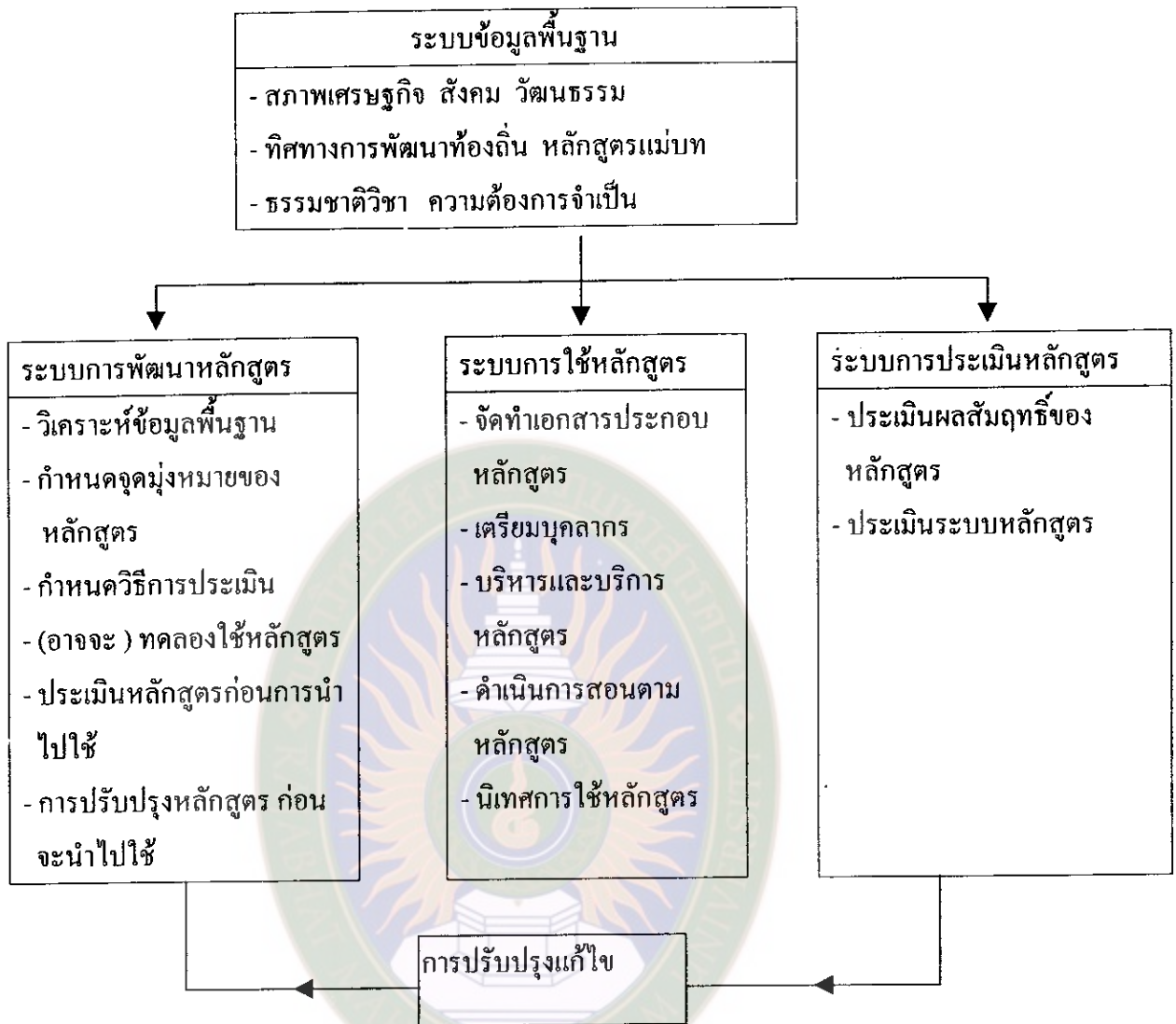
ทาบ (Taba . 1962 : 12) ได้เสนอลำดับขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 7 ขั้นตอนดังนี้ คือ

1. การสำรวจปัญหาความต้องการและความจำเป็นต่างๆ
2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษา
3. การคัดเลือกเนื้อหาวิชาที่จะนำมาสอน
4. การจัดลำดับเนื้อหาสาระ
5. การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้
6. การกำหนดวิธีการประเมินผลและแนวปฏิบัติ

ไทเลอร์ (Tyler. 1974 : 1) กล่าวว่าการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย ขั้นตอนที่สำคัญต่างๆ หลายขั้นตอน โดยตั้งเป็นคำถามไว้ 4 ข้อ ดังนี้

1. มีวัตถุประสงค์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่จะทำให้ผู้เรียนได้รับ
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์
3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาเหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
4. จะทราบได้อย่างไรว่าวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ นั้น ได้บรรลุแล้ว

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้สรุปผลผลความสัมพันธของระบบข้อมูลและการดำเนินงานการบริหารหลักสูตรไว้ ดังแสดงในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ของระบบการพัฒนาหลักสูตร (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536 : 33-34)

ดังนั้นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระดับโรงเรียน ควรมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536 : 35 – 37)

1.ขั้นการพัฒนาหลักสูตร

1.1 จัดให้ความรู้เรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง

1.2 แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วม

โดยอาจเชิญ ผู้เชี่ยวชาญหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรหรือเป็นที่ปรึกษา

1.2 รวบรวม ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพท้องถิ่น อาทิ สภาพภูมิศาสตร์ สภาพเศรษฐกิจ อาชีพ สังคม ประเพณี ค่านิยม วัฒนธรรม แนวโน้ม

การพัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งการประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและสอดคล้องกับผู้เรียนท้องถิ่นมากที่สุด

1.4 จัดทำแผนงานหรือโครงการพัฒนาหลักสูตรและส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้พัฒนาหลักสูตรครบทุกกลุ่มประสบการณ์

1.5 ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ครูผู้สอนได้พัฒนาหลักสูตรครบทุกกลุ่มประสบการณ์

1.6 เลือกและกำหนดแนวปฏิบัติรายละเอียดที่ควรได้รับการพัฒนา

1.7 กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อมุ่งแก้ปัญหาและความต้องการที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์

1.8 เลือกและจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อเป็นสื่อกลางในการพัฒนาผู้เรียน

1.9 กำหนดวิธีวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย

1.10 ทดลองใช้หลักสูตร หลังจากพัฒนาเสร็จและดำเนินการประเมินคุณภาพขั้นต้นแล้วก็นำเอาหลักสูตรไปใช้ในสถานการณ์จริง การทดลองใช้หลักสูตรถือว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการศึกษาหาจุดอ่อน หรือข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อหาทางแก้ไขให้ดีขึ้น

1.11 ประเมินผลหลักสูตรหลังจากที่ได้ทำการทดลองใช้หลักสูตรแล้ว ควรทำการประเมินหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร มีส่วนไหนที่ควรจะได้รับการปรับปรุงแก้ไขบ้างมีจุดอ่อนหรือไม่เหมาะสมด้านใดบ้าง ต้องปรับปรุงให้เป็นที่เหมาะสมก่อนนำไปใช้จริง ๆ ต่อไป

2. ขั้นการนำหลักสูตรไปใช้

2.1 จัดประชุมชี้แจง สร้างความตระหนักและส่งเสริมให้ครูนำหลักและเอกสารต่าง ๆ ที่ได้สร้างขึ้นไปใช้ในการสอนจริงทุกหลักสูตร

2.2 แต่งตั้งคณะกรรมการติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตร

2.3 จัดหาเครื่องมือ เครื่องใช้ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นและอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ครูในการนำหลักสูตรไปใช้

3. ขั้นการประเมินหลักสูตร

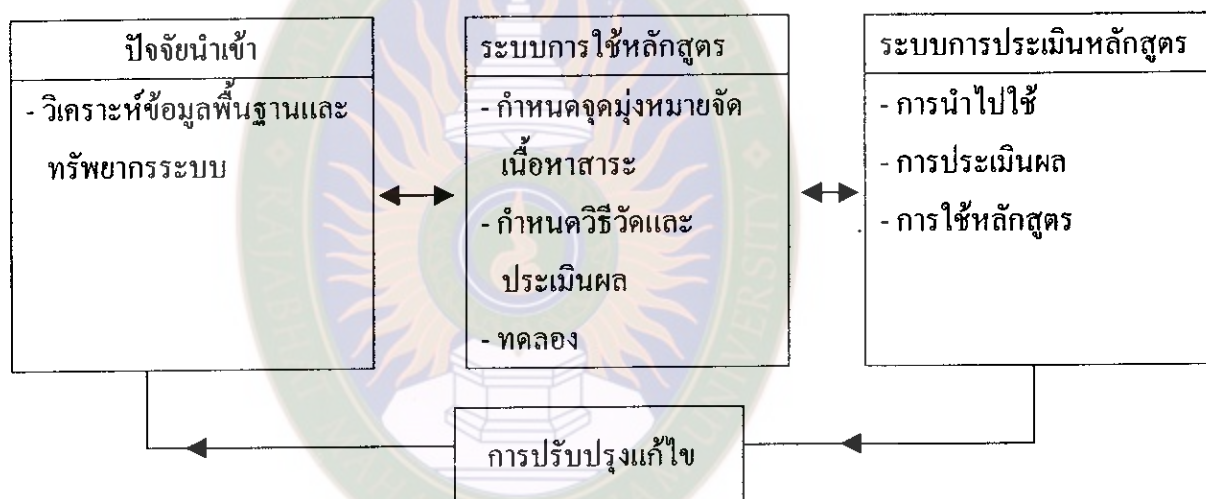
3.1 จัดประชุมชี้แจง ให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนและรูปแบบการประเมิน และวิธีการจัดทำเครื่องมือประเมินผล

3.2 แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลการใช้หลักสูตร โดยให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะ

- 3.3 จัดทำแผนงานหรือปฏิทินปฏิบัติงาน หรือโครงการประเมินหลักสูตร
- 3.4 จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็น และเครื่องมือประเมินหลักสูตร
- 3.5 นิเทศ กำกับ ติดตามผลการประเมินหลักสูตร
- 3.6 นำผลการประเมินไปแก้ไขปรับปรุงหลักสูตร
- 3.7 รายงานผล เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตร

แก่โรงเรียน อื่น ๆ และหน่วยงานต้นสังกัด

สรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระดับโรงเรียนเป็นการจัดระเบียบขั้นตอนการดำเนินงานด้วยวิธีระบบ ผู้วิจัยจึงขอเสนอรูปแบบกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเชิงระบบซึ่งมี องค์ประกอบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลลัพธ์ และผลย้อนกลับเพื่อการปรับปรุงแก้ไขดังแผนภูมิประกอบที่ 4

ภาพที่ 4 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเชิงระบบ

จากการศึกษาเนื้อหาดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้นเป็น กระบวนการที่เกิดขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือกันระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ที่ต้องมีการระดมความคิดและจัดเตรียมความพร้อมในการดำเนินงาน ในแต่ละฝ่าย ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้ คือ

1. การแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร
2. การวางแผนในการพัฒนาหลักสูตร
3. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรไว้อย่างชัดเจน
4. ความพร้อมของเอกสารประกอบหลักสูตร

5. การจัดประชุมครูเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
6. การจัดประชุมชี้แจงนักเรียน ผู้ปกครองเกี่ยวกับแผนการหรือโครงการพัฒนาหลักสูตร
7. การเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมาเป็นที่ปรึกษา
8. การจัดแหล่งวิทยากรและเอกสารค้นคว้าในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
9. การนำทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร
10. การขอความร่วมมือจากหน่วยต้นสังกัด
11. การจัดสรรงบประมาณสอดคล้องกับการดำเนินงานด้านหลักสูตร
12. ความเพียงพอของงบประมาณในการดำเนินงาน
13. ความคล่องตัวในการใช้จ่ายงบประมาณ
14. การสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานหรือองค์การภายนอก
15. การประชาสัมพันธ์หลักสูตร

1.7.2 การนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ในสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะประสิทธิภาพของผู้เรียนจะเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่ขึ้นอยู่กับประเด็นที่ว่าความสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามที่หลักสูตรกำหนดไว้หรือไม่ ซึ่ง สจศ อูทรานันท์ (2542 : 277) กล่าวถึง บทบาทของบุคลากร การกิจและหน่วยงานเกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ไว้ดังนี้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย
 - หน่วยงานส่วนกลาง หมายถึง หน่วยงานหรือคณะบุคคลที่กำหนดที่พัฒนาหลักสูตรเพื่อให้หน่วยงานในท้องถิ่นเป็นผู้ใช้ ยกตัวอย่าง เช่น ศูนย์พัฒนาหลักสูตรของกรมวิชาการซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการพัฒนาหลักสูตร สำหรับใช้ในโรงเรียน ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา หน้าที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร 2 ลักษณะ คือการบริหารและบริการ หลักสูตร ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร
 - หน่วยงานส่วนท้องถิ่น หมายถึง หน่วยงานหรือผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอน เช่น โรงเรียนหรือสถานศึกษาต่างๆ งานที่โรงเรียนหรือสถานศึกษาจะต้องรับผิดชอบในการใช้หลักสูตร คือ การใช้หลักสูตร การบริหารและบริการ หลักสูตร การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร การสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร

2. งานที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย

- งานบริหารและบริการหลักสูตร ประกอบด้วย งานเตรียมบุคลากร เป็นงานที่สำคัญมาก ก่อนที่จํานำหลักสูตรใดไปใช้ ควรจะได้มีการให้ความรู้หรือชี้แจงให้ผู้ที่ใช้หลักสูตรมีความเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายหลักการ โครงสร้าง แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรที่ได้จัดทำขึ้น การเตรียมบุคลากรเพื่อการใช้หลักสูตรใหม่อาจดำเนินการได้หลายวิธี เช่น วิธีการประชุมชี้แจง การฝึกอบรม การประชุมสัมมนา การเผยแพร่ทางเอกสารและสื่อมวลชนต่าง ๆ เป็นต้น การจัดครูเข้าสอนตามหลักสูตร เป็นงานสำคัญของหัวหน้าสถานศึกษา การจัดครูเข้าสอนจําเป็นต้องคำนึงถึงความรู้ความสามารถ ตลอดจนความสมัครใจของครูแต่ละคน เพื่อการพัฒนาศักยภาพของครูในการใช้ หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การบริหารและบริการวัสดุหลักสูตร เป็นเอกสารหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนทุกวิชาที่จัดทำขึ้น เพื่อให้ความสะดวกและช่วยเหลือครูให้สามารถใช้หลักสูตรได้อย่าง ถูกต้อง โรงเรียนจะต้องดำเนินการบริหารและบริการวัสดุหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ให้ทั่วถึง ทันเวลา ทุกกลุ่มประสบการณ์ และ การบริการหลักสูตรภายในโรงเรียน เป็นการจัดอำนวยความสะดวก ต่าง ๆ ให้แก่ผู้ใช้หลักสูตร เช่น การบริการห้องสอนวิชาเฉพาะ บริการห้องสมุด สื่อการเรียนการสอน บริการเครื่องมือในการวัดและประเมินผล และการบริการแนะแนว ฯลฯ เป็นต้น ผู้บริหาร โรงเรียนควรจัดหาแหล่งวิชาการต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์และสะดวกแก่การใช้หลักสูตรมากที่สุด

-งานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร ประกอบด้วย การปรับปรุงหลักสูตร ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เนื่องจากหลักสูตรส่วนกลางที่ยกร่างขึ้นมา มักไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ควรจะได้มีการปรับหลักสูตรกลางให้มีความเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นที่ใช้หลักสูตรนั้น ๆ การจัดทำแผนการสอน เป็นการขยายรายละเอียดของหลักสูตรสู่ภาคปฏิบัติโดยการกำหนดกิจกรรมและเวลาไว้อย่างชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติได้ การจัดทำแผนการสอนมักกระทำเป็น รายวิชา หรือเป็นรายชั้นเรียน แผนการสอนควรจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรก เป็นแผนการสอนระยะยาว และอีกส่วนหนึ่งเป็นแผนการสอนระยะสั้น ซึ่งนำเอาแผนการสอนระยะยาวมาขยายเป็นรายละเอียดสำหรับการสอนในแต่ละครั้ง แผนการสอนเป็นสิ่งจําเป็นต่อการจัดการเรียนการสอนและเป็นแนวทางในการใช้หลักสูตรของครู หากไม่มีการจัดทำแผนการสอน การใช้หลักสูตรก็จะเป็นไปอย่างไม่มีจุดหมาย ทำให้เสียเวลาหรือบกพร่องในการใช้หลักสูตรเป็นอย่างมาก ส่งผลต่อความล้มเหลวของหลักสูตรในที่สุด การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรเริ่มจากการพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ที่ได้กำหนดไว้ในแผนการสอนแต่ละครั้งนั้นมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญอย่างไร

การที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ จะต้องให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมใดบ้าน จุดมุ่งหมายเรื่องใดเรื่องหนึ่งอาจสามารถจัดกิจกรรมได้หลายวิธี ดังนั้น ครูผู้สอนควรพิจารณาคัดเลือกกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความรู้หรือประสบการณ์ และสามารถทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้ง่ายที่สุดเร็วที่สุด ประหยัดทั้งเวลา แรงงานและค่าใช้จ่ายให้มากที่สุด การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ระบบการจัดการศึกษาของโรงเรียน ประกอบด้วยระบบย่อย 3 ระบบ คือ ระบบหลักสูตร ระบบการเรียนสอน และระบบการวัดและประเมินผล การวัดและประเมินผลการเรียนที่ดำเนินการอย่าง ถูกต้องตามหลักการของหลักสูตร จะช่วยบ่งบอกถึงความสัมฤทธิ์ผลการใช้หลักสูตรได้ดี ครูผู้สอนจะต้องศึกษาจุดประสงค์และจุดเน้นของหลักสูตรให้เข้าใจอย่างชัดเจน จากนั้นจึงศึกษาเกี่ยวกับระเบียบวิธีการต่าง ๆ อย่างถูกต้องและครบถ้วน จะเป็นการช่วยให้การใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

- งานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย การนิเทศและการติดตามผลการใช้หลักสูตร ในระหว่างการใช้หลักสูตรนั้น หน่วยงานส่วนกลางควรได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ไปให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรเป็นการเพิ่มเติมและติดตามผลการใช้หลักสูตรในโรงเรียนว่าได้ดำเนินการด้วยความถูกต้องมีปัญหาใดเกิดขึ้นหรือไม่ หากมีปัญหาก็จะได้หาทางแก้ไขให้ลุกลงไป สำหรับหน่วยงานในระดับท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตรก็อาจจะมีการดำเนินการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร เพื่อให้ครูได้ดำเนินการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง การจัดตั้งศูนย์วิชาการเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการใช้ หลักสูตรภารกิจนี้เป็นส่วนที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานส่วนกลาง สนับสนุนหน่วยงานให้สามารถดำเนินการใช้หลักสูตรด้วยความมั่นใจ การจัดตั้งศูนย์วิชาการ อาจทำในลักษณะของศูนย์ให้บริการแนะนำช่วยเหลือหรือจัดตั้งโรงเรียนตัวอย่าง วิธีการนี้จะกระตุ้นให้โรงเรียนมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรภายในโรงเรียน และส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การใช้หลักสูตรในระหว่างโรงเรียนอีกด้วย

- บทบาทของบุคลากรในการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย บทบาทผู้บริหาร โรงเรียน จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรอย่างชัดเจน บริการวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรภายใน กระตุ้นและส่งเสริมการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง และจัดสวัสดิการครู อย่างมีประสิทธิภาพ บทบาทครูผู้สอน จะต้องศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจอย่างชัดเจน ปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับท้องถิ่น ทำการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงสุดแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมในการใช้หลักสูตร ปฏิบัติงานในหน้าที่ ที่ตนรับผิดชอบอย่างเต็มที่ และช่วยเหลือและให้บริการแก่ครูผู้ใช้หลักสูตร

ดังนั้น การนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนรวมทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องในฐานะผู้นำนโยบายสู่การปฏิบัติโดยตรง ควรมีความรู้ ความเข้าใจ จุดมุ่งหมายของ หลักสูตรและแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอย่างถูกต้อง คำนึงถึงการจัดบุคลากรตามความสามารถและความพึงพอใจ การจัดองค์กรสวยงาม สนับสนุน การบริหาร การนิเทศกำกับควบคุม ตลอดจนการวางแผนการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน หากดำเนินการอย่างเป็นระบบ ปฏิบัติหน้าที่อย่างสมบูรณ์จะช่วยทำให้การนำหลักสูตรไปใช้ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ได้มากที่สุด

สรุปได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งผู้พัฒนาและผู้ใช้หลักสูตรควรมีการศึกษา หลักสูตรให้เข้าใจอย่างชัดเจน มีการร่วมมือ ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานกับระหว่างเครือข่ายทางวิชาการ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน และในประเด็นดังกล่าว สามารถสรุปเป็นภาพรวมได้ ดังนี้

1. การจัดประชุมชี้แจงนักเรียน ผู้ปกครองเกี่ยวกับการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้
2. การแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้
3. การจัดประชุมชี้แจงครูเกี่ยวกับการกำหนดจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม วิธีวัดและประเมินผล
4. การจัดอบรมเพื่อส่งเสริมให้ครูสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลได้ด้วยตนเอง
5. การจัดเตรียมสถานที่ แหล่งวิทยาการเพื่อสนับสนุน การนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ อย่างเพียงพอ
6. การจัดทำกำหนดการสอน แผนการสอนที่ครอบคลุมเนื้อหาและกิจกรรมตามโครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่น
7. การจัดกิจกรรมตามโครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่นที่หลากหลายสนองความต้องการนักเรียน
8. การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้
9. การจัดทำสื่อ วัสดุอุปกรณ์ และเอกสารประกอบหลักสูตรท้องถิ่นอย่างเพียงพอ สามารถนำไปใช้ได้จริง
10. การนำภูมิปัญญาและทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้

11. การขอความช่วยเหลือ นิเทศ กำกับติดตามจากหน่วยงานต้นสังกัดในการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้
12. การให้ท้องถิ่นร่วมกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผล
13. การจัดทำเอกสารแสดงผลการประเมินการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ พร้อมให้ตรวจสอบได้
14. การประเมินผลการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้เป็นระยะ
15. การนำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขกระบวนการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้

1.7.3 การประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรมีจุดประสงค์เพื่อพิจารณาทบทวนเกี่ยวกับคุณภาพของหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้น เช่น เอกสาร หลักสูตร วัสดุหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน ผู้เรียน ความคิดเห็นของผู้ใช้หลักสูตร และความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องในท้องถิ่น เป็นต้น แนวทางการประเมินหลักสูตรสามารถทำได้ 3 ระยะด้วยกันคือ (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2537 : 217 – 221) ระยะก่อนโครงการ ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาหลักสูตร ระยะระหว่างโครงการ ขั้นตอนการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ และระยะหลังโครงการ ขั้นตอนการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ

จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรโดยทั่วไปมี 2 ประการ คือ

1. การประเมินเพื่อการปรับปรุงหลักสูตร คือ การประเมินในระหว่างการปฏิบัติงานพัฒนาหลักสูตร โดยมีการวัดเป็นระยะๆ ในระหว่างการทดลองใช้หลักสูตรแล้วนำผลมาประเมินว่า แต่ละขั้นตอนของหลักสูตรมีความเหมาะสมและสามารถปฏิบัติได้ดีเพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง เป็นประโยชน์ในการที่จะปรับปรุงส่วนประกอบทุกส่วนของหลักสูตร ให้ถูกต้องก่อนที่จะนำไปใช้จริงต่อไป

2. การประเมินเพื่อสรุปผลว่า คุณค่าของการพัฒนาหลักสูตรมีความเหมาะสมหรือไม่ หลักสูตรได้สนองความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่นเพียงใด ควรจะใช้ต่อไป หรือควรจะยกเลิกทั้งหมด หรืออาจเลิกเพียงบางส่วนและปรับแก้ในส่วนใด

ขั้นตอนการประเมินหลักสูตร ประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การประเมินจุดมุ่งหมายในระดับต่างๆ ได้แก่ จุดมุ่งหมายทั่วไปของหลักสูตร จุดมุ่งหมายเฉพาะวิชาและจุดมุ่งหมายในการเรียน เพื่อดูว่าจุดมุ่งหมายเหล่านี้เหมาะสมสอดคล้องกับผู้เรียนและสภาพแวดล้อมหรือไม่เพียงใด

2. การประเมินโครงการการศึกษาของโรงเรียนทั้งระบบ การประเมินผลโครงการต่างๆ ที่จะช่วยให้ทราบว่า การใช้หลักสูตรบรรลุความมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ เช่น การเตรียมความพร้อมของโรงเรียนในการใช้หลักสูตร การดำเนินงานของกลุ่มโรงเรียนการจัด

เตรียมงบประมาณ การฝึกอบรม การแนะแนว ห้องสมุด ได้กระทำไปมากน้อยเพียงใด และโครงการที่ได้กระทำไปมีประสิทธิภาพหรือไม่

3. การประเมินการเลือกเนื้อหาสาระของวิชา การเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ สื่อการเรียน ได้จัดและดำเนินไปเหมาะสมมากน้อยเพียงใด และการจัดประสบการณ์ได้สัดส่วนกันครบ ทุกด้านและมีความเหมาะสมหรือไม่

4. การประเมินการสอน การประเมินเพื่อจะดูการสอนของครูดำเนินไปโดยยึดถือ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่ นั่นคือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน เทียบได้กับความสามารภ ในการสอนของครูจะบ่งชี้ว่ากระบวนการเรียนการสอนได้ดำเนินไปสู่ความมุ่งหมายของหลักสูตรได้ดีเพียงใด

5. การประเมินโครงการใช้หลักสูตร เป็นการประเมินโครงการ การดำเนินงานใช้หลักสูตร ถึงแม้ว่าแต่ละโครงการได้วางแผนและขั้นตอนของการประเมินผลไว้อย่างดีแล้วก็ตาม แต่การดำเนินงานอาจจะมีข้อผิดพลาดได้ซึ่งจะทำให้การประเมินเพื่อสรุปผลของหลักสูตรอาจเกิดขึ้นผิดพลาดได้ ดังนั้น จึงต้องมีการประเมินผลโครงการเพื่อการตรวจสอบอีกชั้นหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม การประเมินผลหลักสูตรจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการวิเคราะห์หลักสูตร ทั้งนี้เนื่องจากการวิเคราะห์หลักสูตร เป็นการศึกษารายละเอียดสิ่งหนึ่งสิ่งใด อย่างมีระบบ มี หลักเกณฑ์ ด้วยความระมัดระวังมีเหตุผลและมีเทคนิค ให้ความสนใจต่อรายละเอียดในการวางแผนอย่างเป็นระบบที่ชัดเจน โดยพยายามรวบรวมข้อมูลให้มากที่สุดก่อนการตัดสินใจ

การวิเคราะห์หลักสูตรเชิงระบบนั้น ควรเริ่มต้นหาข้อมูลเกี่ยวกับระบบที่จะใช้วิเคราะห์ ให้แน่นอน เพราะระบบที่ใช้วิเคราะห์นั้นขึ้นอยู่กับทักษะของผู้วิเคราะห์ปัญหาและความเข้าใจที่มีต่อลักษณะและโครงสร้างของปัญหานั้นเป็นสำคัญ กรอบวิเคราะห์เชิงระบบนั้นมีปัญหาเฉพาะเรื่อง เฉพาะปัญหา กรอบวิเคราะห์หลักสูตรจึงไม่อาจกำหนดให้มีลักษณะที่ใช้ได้ทุกเหตุการณ์และทุกโอกาส แต่อาจกำหนดไว้เมื่อมีการประเด็นปัญหา หรือสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ก่อน ขั้นตอนของการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อแสวงหาวิธีการที่ดี คือ

1. รวบรวมข้อมูล
2. ระบุปัญหาทั้งหมดอย่างชัดเจน
3. ค้นหาข้อสรุปอื่นๆ ที่เป็นไปได้
4. ตัดสินใจเลือกประเด็นปัญหา
5. เลือกวิธีแก้ปัญหาคือดีที่สุด

6. ปฏิบัติแก้ปัญหาที่ดีที่สุด

7. ประมวลผลตรวจสอบวิธีการ

สำหรับการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อการประเมินและการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรส่วนใหญ่ จะกำหนดกรอบการวิเคราะห์ไว้ดังนี้

1. การประเมินเอกสารหลักสูตร
2. การประเมินกระบวนการใช้หลักสูตร
3. การประเมินผลผลิตของหลักสูตร
4. การประเมินระบบหลักสูตรหรือการประเมินโครงการทั้งหมด

อนึ่ง การวิเคราะห์ประเมินผลหลักสูตรก่อนนำไปใช้จริงมีรูปแบบการประเมินหลายวิธี ในที่นี้จะกล่าวถึงรูปแบบการประเมินหลักสูตรด้วยการวิเคราะห์ระบบ ที่เรียกว่า CIPP (The CIPP Model of Evaluation) นั่นคือการพิจารณาจุดประสงค์ของการประเมินหลักสูตร โดยพยายามรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ ก่อนการดำเนินงานต่างๆ ซึ่งต้องอาศัยการวิเคราะห์ระบบมาช่วย เพื่อจะทำให้การประเมินนั้น ๆ มีความชัดเจนขึ้น รูปแบบการประเมินแบบซีปปี้ ประกอบด้วย 4 ส่วนดังนี้ (วิชัย วงศ์ใหญ่, 2537 : 252 – 253)

1. การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context) หมายถึง สภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม ประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นที่จะเป็นตัวการสำคัญในการนำในการพัฒนาหลักสูตร เพราะสภาพแวดล้อมเป็นตัวกำกับ และมีอิทธิพลต่อกิจกรรมที่เกิดขึ้นเสมอ การประเมินสภาวะแวดล้อมนี้จะทำให้ทราบทิศทาง และช่วยในการกำหนดจุดมุ่งหมาย

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input) หมายถึง การศึกษาองค์ประกอบที่จะนำเข้าไปสู่ระบบหรือกระบวนการพัฒนาหลักสูตร เช่น ผู้เรียน ได้แก่ สติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ ทักษะ และสภาพแวดล้อมทางครอบครัวด้านอื่นๆ ก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการพัฒนาหลักสูตร นอกจากตัวผู้เรียนแล้ว ยังมีครูผู้สอน งบประมาณ สื่ออุปกรณ์ จะประเมินเรื่องใด ควรมีการประเมินที่ชัดเจน

3. การประเมินกระบวนการ (Process) หมายถึง การประเมินการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ว่าเป็นไปตามจุดประสงค์ได้มากน้อยเพียงใด

4. การประเมินผลผลิต (Product) หมายถึง การประเมินผลผลิตและผลกระทบของหลักสูตรว่าได้ผลตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ เป็นการตัดสินใจเพื่อเริ่มวงจรการประเมินใหม่ การประเมินส่วนนี้หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนที่ได้ผ่านกระบวนการเรียนการสอนมาแล้วผู้ประเมินต้องประเมินว่าคุณภาพของผู้เรียนทั้งทางสติปัญญา ร่างกายและเจตคติ

ได้เปลี่ยนแปลงไปตามความมุ่งหวังของหลักสูตรหรือไม่ประการใด โดยเปรียบเทียบกับผล ก่อนที่จะได้รับการจัดกระทำหรือกระบวนการนั่นเอง

สรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตร เป็นขั้นตอนที่ซับซ้อน ผู้ประเมินจะต้องใช้ความรู้ ความสามารถ และมีวิสัยทัศน์อันกว้างไกล ในเรื่องที่จะประเมินว่าจะทำการประเมินตรงจุดใด และในรูปแบบใด มีแนวทางการประเมินผลหลักสูตร ดังนี้

1. กำหนดรูปแบบและจุดประสงค์ของการประเมินให้ชัดเจน
2. รวบรวมข้อมูลที่สำคัญสำหรับการประเมินหลักสูตรให้มาก
3. กำหนดเกณฑ์และเครื่องมือในการประเมินอย่างรอบคอบ
4. วิเคราะห์ผลการประเมินอย่างระมัดระวังและเที่ยงตรง
5. นำผลจากการประเมินผลหลักสูตรไปพัฒนาหลักสูตรต่อไป

และจากการศึกษาเนื้อหาดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปเป็นภาพรวมได้ดังนี้

1. การจัดอบรมครูเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรท้องถิ่น
2. การแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินหลักสูตรท้องถิ่น
3. การกำหนดแผนงานหรือโครงการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นไว้อย่างชัดเจน
4. การกำหนดเกณฑ์และเครื่องมือประเมินหลักสูตรท้องถิ่นไว้อย่างรอบคอบ
5. การให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการประเมินหลักสูตรท้องถิ่น
6. การขอความร่วมมือจากหน่วยงานต้นสังกัดในการประเมินหลักสูตรท้องถิ่น
7. การประเมินสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับความสอดคล้องด้านเศรษฐกิจ สังคมและ

ทิศทางการพัฒนาท้องถิ่น

8. การประเมินปัจจัยเบื้องต้นเกี่ยวกับความเหมาะสมด้านคุณลักษณะของนักเรียน

ครู สื่อ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ

9. การประเมินกระบวนการเกี่ยวกับการดำเนินงาน ตาม โครงการพัฒนา

หลักสูตรท้องถิ่น

10. การประเมินผลผลิตเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์และคุณลักษณะ ของนักเรียนหลักผ่าน

กระบวนการเรียนการสอนตาม หลักสูตรท้องถิ่น

11. การประเมินผลเพื่อปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรท้องถิ่นเป็นระยะ

12. การประเมินผลกระทบที่เกิดจากโครงการพัฒนาหลักสูตร

13. การวิเคราะห์ผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นอย่างระมัดระวัง

14. การนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขกระบวนการนำหลักสูตร

ท้องถิ่นไปใช้

15. การรายงานและเผยแพร่ผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่น ให้หน่วยงานต้นสังกัด และผู้เกี่ยวข้องทราบเป็นระยะ

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยในประเทศ

สุมาลี ศรีพุทธรินทร์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอน ผู้บริหารและกรรมการ โรงเรียนระดับประถมศึกษาต่อการพัฒนาวิชาชีพตามความต้องการของชุมชนตามแผนปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอน ผู้บริหารและกรรมการ โรงเรียนระดับประถมศึกษา มีความคิดเห็นต่อการพัฒนา หลักสูตรวิชาชีพตามความต้องการของท้องถิ่น โดยส่วนรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากและไม่แตกต่างกัน

เสริมศักดิ์ ช่วยอุปการ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินงานพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนระดับประถมศึกษา ในโครงการปฏิรูปการศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในด้านการพัฒนาหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินหลักสูตร โดยรวมแล้วอยู่ในระดับปานกลาง โดยโรงเรียนระดับประถมศึกษา ศึกษานขนาดใหญ่มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วน โรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดกลางและขนาดเล็กมีการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

ยุทธนา อุทโร (2543 : บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่องการสานกระติบข้าว ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยปรากฏว่าได้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีความเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น แนวการจัดการเรียนการสอนเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน โดยหลักสูตร ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ เจตคติ และทักษะกระบวนการ และต้องมีการปรับปรุง เพิ่มเติมในเรื่องอัตราเวลาเรียนและจัดให้มีกิจกรรมฝึกทักษะกระบวนการ

ธิดารัตน์ พิมพ์ศรี. (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ความต้องการและสภาพปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าโรงเรียนระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่เป็นเพศชายและมีอายุ อยู่ระหว่าง 46-55 ปี วุฒิการศึกษาปริญญาตรี มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 21 ปี มีความเห็นในเรื่องความต้องการและสภาพปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา ดังนี้ ความต้องการในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียนระดับ

ประถมศึกษาโดยใช้โรงเรียนระดับประถมศึกษาและชุมชนเป็นศูนย์กลาง อยู่ในระดับความต้องการมากสภาพปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาประถมศึกษา ด้านบุคลากร ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านงบประมาณ และด้านการจัดการมีปัญหาลู่ในระดับปานกลาง

ทัศนีย์ ทองไชย (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยสภาพและแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการวิจัยพบว่า หัวหน้าโรงเรียนระดับประถมศึกษาส่วนใหญ่ มีความเห็นสนับสนุน ในเรื่อง สภาพและแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มีการสนับสนุนอยู่ระดับ ปานกลางภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมีการสนับสนุนอยู่ในระดับมาก ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับประสบการณ์ มีการสนับสนุนอยู่ในระดับมาก

สุเมศวร์ พรหมมินทร์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ ผลการวิจัย พบว่า

1. ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้น ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานกับองค์กรภาครัฐและเอกชนเพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นที่อยู่ในระดับมาก

2. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีเพศต่างกัน มีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านความเห็นชอบในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ซึ่งมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเพศชายจะมีการปฏิบัติงานมากกว่าเพศหญิง

สุทวิช ชาญพิทยา. (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย การศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนระดับประถมศึกษาประถมศึกษา ในเขตปฏิบัติการทางการศึกษา 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนระดับประถมศึกษาประถมศึกษา ได้มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทุกโรงเรียนระดับประถมศึกษา โดยมีการปรับ

กิจกรรมการเรียนการสอน ปรับปรุงและจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ ทำให้นักเรียนเกิดความรักและผูกพันกับท้องถิ่น หลักสูตรที่โรงเรียนระดับประถมศึกษาได้พัฒนา ขึ้น “มาก” คือ กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ ปัญหาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอยู่ระดับ “ปานกลาง” เรียงตามลำดับคือ ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ ด้านบุคลากรและผู้เกี่ยวข้องและด้านการจัดการ ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น อยู่ในระดับ “มาก” เรียงตามลำดับคือ ด้านบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านครุภัณฑ์อาคารสถานที่ ด้านการจัดการและด้านงบประมาณ

สมเกียรติ ดวงจันทร์โชติ. (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย ความรู้ ความเข้าใจในการปฏิรูปการศึกษาด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน โดยเน้นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ของครูในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัย พบว่า

1. ครูในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ร้อยละ 30.64 มีความรู้ความเข้าใจตามเกณฑ์เพื่อจำแนกความรู้ความเข้าใจ การปฏิรูปการศึกษาด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน โดยเน้นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และร้อยละ 60.35 มีความรู้ความเข้าใจต่ำกว่าเกณฑ์เพื่อจำแนกความรู้ความเข้าใจ โดยมีความรู้ความเข้าใจมากที่สุด เกี่ยวกับประเด็นหลักสำคัญการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ความสำคัญและความจำเป็น ที่ต้องพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ตามลำดับ มีความรู้ความเข้าใจน้อยที่สุดคือ ปัจจัยพื้นฐานที่ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการประเมินหลักสูตรท้องถิ่น

2. ครูในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม มีบทบาทหน้าที่ทางการศึกษาในโรงเรียนระดับประถมศึกษาแตกต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิรูปการศึกษาด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน โดยเน้นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแตกต่างกันโดยมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องมาจาก สาเหตุความแตกต่างทางด้านโอกาสลักษณะงานในหน้าที่ที่ปฏิบัติในโรงเรียนระดับประถมศึกษา และความมั่นคงทางอาชีพซึ่งผู้บริหารและครูผู้ปฏิบัติหน้าที่การสอนมีความแตกต่างกันครูในสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคามที่มีอายุราชการแตกต่างกันมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิรูปการศึกษาด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน โดยเน้นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไม่แตกต่างกันเนื่องจากครูแต่ละกลุ่มช่วงอายุราชการ อยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมในพื้นที่ซึ่งมีข้อจำกัดและปัจจัยแวดล้อมที่คล้ายกัน ส่งผลให้ เกิดข้อจำกัดในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบเดียวกัน ระดับความรู้ความเข้าใจจึงไม่แตกต่างกัน

พิชิต เครือน้ำคำ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา : กรณีศึกษาสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน และด้านที่มีการปฏิบัติมากเป็นอันดับแรก คือ การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติเป็นอันดับสุดท้าย คือ การจัดทำคำอธิบายรายวิชา

2. ปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับมากทุกด้าน ยกเว้น ด้านการจัดการที่มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ด้านที่มีปัญหามากอยู่ในอันดับแรก คือ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ และอาคารสถานที่ ส่วนด้านที่มีปัญหาเป็นอันดับสุดท้าย คือ ด้านการจัดการ

อุกพงษ์ ร่มแก้ว (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบศักยภาพในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการโรงเรียนระดับประถมศึกษาชั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า

1. คณะกรรมการการศึกษาชั้นพื้นฐานมีศักยภาพในการจัดการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. ผลการเปรียบเทียบศักยภาพในการจัดการศึกษาพบว่าโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบรเยคู่ ปรากฏว่าคู่ของผู้บริหารโรงเรียนกับผู้แทนศิษย์เก่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

อนุสรณ์ พุทธกุล (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาร่วมกันของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนบ้านโพธิ์ท่าเมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ก่อนการพัฒนาร่วมกันของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา โรงเรียนบ้านโพธิ์ท่าเมือง พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนบ้านโพธิ์ท่าเมือง ไม่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมการศึกษาหาความรู้และทำความเข้าใจเรื่องการกำหนดนโยบาย การวางแผน และการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ไม่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการในการจัดทำร่างนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษา และไม่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมการพิจารณากำหนดนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา เมื่อได้ดำเนินการพัฒนาแล้ว พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนได้ร่วมกันศึกษาหาความรู้ และทำความเข้าใจเรื่องการกำหนดนโยบาย การวางแผน และการจัดทำแผน

พัฒนาการศึกษาจากเอกสาร จากการศึกษาดูงานในโรงเรียนดีเด่นและจากการให้ความรู้ของวิทยากรในการอบรม จึงได้ร่วมกันเป็นคณะกรรมการในการจัดทำร่างนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา ตามกระบวนการจัดทำแผนกลยุทธ์ 5 ขั้นตอน คือ การศึกษาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของโรงเรียน การประเมินสถานภาพของโรงเรียน การจัดวางทิศทางของโรงเรียน การกำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินงาน และการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ และได้ร่วมกันพิจารณากำหนดนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา

พลเอก มหาพิว (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การพัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โรงเรียนบ้านวังกุ่ม อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนในเขตบริการของโรงเรียน ให้ความร่วมมือและสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียนค่อนข้างน้อย เนื่องจากมีแนวคิดว่าการจัดการศึกษาให้กับบุตรหลานในชุมชนเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของทางโรงเรียนและทางราชการแต่เพียงฝ่ายเดียว และการขาดโอกาสที่เอื้ออำนวยในการศึกษา ส่งผลทำให้ไม่กล้าและไม่มีความมั่นใจที่จะมาจับบทบาทในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ส่วนใหญ่ชุมชนให้การสนับสนุนช่วยเหลือโรงเรียน ตามที่โรงเรียนขอความร่วมมือเป็นบางครั้ง บางคราวเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ชุมชนส่วนมากยังมีความต้องการและมีความมุ่งมั่นต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน เนื่องจากเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการจัดการศึกษาของโรงเรียนโดยตรง ประกอบกับการได้รับข้อมูลข่าวสาร ทำให้มีความตระหนักว่า การจัดการศึกษาเป็นเรื่องของทุก ๆ คนในชุมชน โรงเรียนเป็นโรงเรียนของชุมชนอย่างแท้จริง จึงต้องเริ่มต้นจากการสร้างความยินดี กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าจึงได้ตกลงร่วมกัน หาแนวทางสร้างความร่วมมือในการจัดการศึกษาโดยการจัดทำแผนพัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โรงเรียนบ้านวังกุ่มขึ้น เพื่อเป็นกิจกรรมหลักในการดำเนินงานที่ชุมชนมีส่วนร่วมดำเนินการ สะท้อนให้เห็นว่า แนวทางที่ชุมชนให้ความร่วมมือเป็นวิทยากรให้ความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ในท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนด้านวิชาการในการจัดการศึกษา ชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ และการฝึกปฏิบัติจริงในชุมชนและการนำภูมิปัญญาในชุมชน เพื่อจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น มาจัดเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพ ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยเลือกเนื้อหา จัดสร้างกระบวนการวิชาใหม่ ที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ชุมชนมีความยินดีและสนับสนุนการจัดการศึกษา ส่งผลถึงการพัฒนาสัมพันธภาพที่ดีและมีความร่วมมือกันมากขึ้น

2.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

วิเวียน (Vivian. 1995 : 2118-A) วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและรูปแบบ การคิดเรื่องการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ พบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นช่วยให้ การเรียนรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพแต่ละท้องถิ่นเพิ่มขึ้น กล่าวคือยังให้ผล สัมฤทธิ์คงเดิมเมื่อนำไปใช้สอนกับท้องถิ่นในลักษณะเดียวกัน การนำไปสอนพบความต่างอย่างมีนัยสำคัญ ด้าน การฝึกอบรม ส่วนด้านเนื้อหา ด้านทักษะ และโดยรวมแตกต่างกัน สำหรับรูปแบบการคิด ด้าน ความรู้ ความจำ ด้านความเข้าใจ และโดยรวม แตกต่างกัน

บิทซ์ (Bintz. 1996 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาศิลปะและพัฒนาศิลปะแบบ สืบสวนสอบสวน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบของหลักสูตรแบบสืบสวนสอบสวนประกอบด้วย องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กัน 4 ประการ คือ การเน้นให้นักเรียนเห็นมโนทัศน์ในแต่ละวิชา วิชาในเวทน์วิทยาที่มโนทัศน์ไม่เด่นชัด ควรพัฒนาในด้านจุดมุ่งหมาย โครงสร้างของหลักสูตร การสอนและการประเมิน วิชาประวัติศาสตร์และสังคมศึกษา ควรพัฒนาเกี่ยวกับกระแสการ เปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในปัจจุบัน วิชาอื่น ๆ ที่มโนทัศน์หลักไม่ชัดเจน ควรพัฒนาในเรื่อง ความรู้ ความจริงที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงหนึ่ง รูปแบบของหลักสูตรแบบ สืบสวนสอบสวน ควร อยู่ภายใต้รูปแบบการสอนปกติเพื่อสนับสนุนและขยายทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีจุดเด่นแตกต่างกัน

เจอร์รี่ อี (Jerry E. 1996 : 4254-A) วิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาหลักสูตรการออก แบบ กราฟฟิคที่มีประสิทธิภาพ พบว่า ควรรวบรวมแนวคิดและสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการ ออกแบบกราฟฟิค ที่จำเป็นทางการศึกษาให้มากที่สุดก่อนดำเนินงานพัฒนาหลักสูตร จากนั้นจึงแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมา ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกราฟฟิค และนักการศึกษา เมื่อดำเนินการพัฒนาหลักสูตร แล้วควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ทราบโดยทั่วกัน ทั้งนี้หน่วยงานต้นสังกัดควรสนับสนุนส่งเสริม ให้ความรู้เกี่ยวกับการ พัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมและให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรที่หลากหลายให้ความร่วมมือด้วยทั้งหน่วยงาน องค์กร ท้องถิ่น จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดการศึกษา มากขึ้น

ทราซินคา (Tracinka. 1996 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา ผลการกระทบของการ เปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดการศึกษาแบบพิเศษ ที่มีต่อครูผู้สอนและหลักสูตรพบว่า การให้ ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จะส่งผลกระทบต่อกระบวนการจัดการ ศึกษาแบบพิเศษมากขึ้น โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารการศึกษา การ บริหารงบประมาณ การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาหลักสูตร เป็นต้น นอกจากนี้ ยังส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนระดับ

ประณตศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนท้องถิ่นในทางที่ดี จากผลของงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาที่ผ่านมายังไม่สนองตอบต่อสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่แท้จริงของผู้เรียน ทั้งนี้เนื่องมาจากปัญหาบุคลากรมีจำนวนจำกัด ทางด้าน ความรู้และปริมาณปัญหา การขาดแคลนงบประมาณ ปัญหาการขาดการเอาใจใส่ดูแลของผู้บริหาร และครูผู้สอนต่อการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้ จึงต้องมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยนำเอาภูมิปัญญาของท้องถิ่นมากำหนดเป็นหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น สภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและการครองชีพของชุมชน อันจะส่งผลให้ผู้เรียนมีความรัก ห่วงเห่นและศรัทธาในท้องถิ่นของตนเองมากยิ่งขึ้น

สมิท (Smith. 1971 : 2377-A ; อ้างถึงใน พิทักษ์ จอมเมือง. 2541 : 27-28) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ บทบาทของคณะกรรมการศึกษา ในการวางแผนและพัฒนาของมหาวิทยาลัยรัฐมิชิแกน พบว่า สมาชิกของคณะกรรมการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนและประชาชน มีความต้องการที่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ อันจะทำให้เกิดผลสำเร็จในการพัฒนาการศึกษา คณะกรรมการศึกษาจากประชาชนไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนดำเนินการเพียงฝ่ายเดียว โดยคณะกรรมการไม่ได้มีส่วนรู้เห็น คณะกรรมการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเห็นพ้องต้องกันว่า โรงเรียนจะเจริญก้าวหน้าขึ้นไปกว่าเดิม หากคณะกรรมการดังกล่าวได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของทางโรงเรียน

มูกอบโต (Mukoboto. 1982 : 245: A) ได้ศึกษารูปแบบการวางแผนหลักสูตรในประเทศแซมเบีย เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และผลกระทบของระบบการจัดการศึกษา ผลการวิจัย พบว่า บทบาทที่กำหนดโดยรัฐบาล ไม่สอดคล้องกับบทบาทของกลุ่มต่าง ๆ ในทางปฏิบัติในการจัดหลักสูตร กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรทุกระดับการศึกษา กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องมีความคิดเห็นว่า ครูและผู้นำทางการศึกษาคควรจะได้รับผิดชอบในการสร้างหลักสูตรและการตัดสินใจเลือกใช้หลักสูตร โดยอาศัยข้อมูลจากผู้เรียนและชุมชน และควรมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการบริหารหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการต่าง ๆ และจัดให้มีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องและมีการพัฒนาชุมชนด้านการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งมีการปฏิรูปการศึกษา

เมอร์ริล (Merrill. 1992 : 358) ได้ศึกษา ปัจจัยด้านองค์กรและสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการปฏิรูปหลักสูตร กรณีศึกษาในการปรับปรุงโรงเรียนในเขตอำเภอ พบว่า ในการเปลี่ยนแปลงพัฒนาหลักสูตร จะต้องคำนึงถึงปัจจัยองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ลักษณะของเขตพื้นที่ของโรงเรียน ปัจจัยระดับโรงเรียน และ

ปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายนอกโรงเรียน และยังพบว่า การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในโรงเรียนชานเมือง ยังต้องมีปัจจัยอื่นๆ อีก เช่น ทัศนคติชุมชน ลักษณะของชุมชน การเมือง ประสิทธิภาพของครู การสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ และวัฒนธรรมของโรงเรียน

ฮีเกา (Hega. 1992) ได้ศึกษาความพร้อมเพรียงในการให้ความร่วมมือในการศึกษา ความเปลี่ยนแปลงนโยบายระดับภูมิภาคและการประสานงานของพวกเขาในการให้ความร่วมมือด้านนโยบายด้านการศึกษา ผลการวิจัย พบว่า นโยบายทางการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในแต่ละภูมิภาค แต่ละท้องถิ่นเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม และการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ซึ่งแต่ละท้องถิ่นไม่เหมือนกัน แต่มีลักษณะเด่นเฉพาะสำคัญ 2 ประการ คือ นโยบายต้องสัมพันธ์กับนโยบายของระดับระดับประเทศ และมีทั้งการกระจายอำนาจและรวมอำนาจซึ่งขึ้นอยู่กับประชาชนและชุมชน

คาริสัน (Carison. 1992) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความต้องการของครูในการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่ต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน โดยการร่วมมือกับบุคลากร ชุมชน นักเรียนและงานด้านธุรการ ครูต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมมากที่สุดเมื่อพวกเขามีความเข้าใจชัดเจนและมีความชำนาญ ไม่มีความแตกต่างด้านขนาดของโรงเรียนและจำนวนผู้ต้องการเข้ามามีส่วนร่วม และผู้บริหารต้องพิจารณาถึงความชำนาญของครูในการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการตัดสินใจ เมื่อครูมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม ผู้บริหารควรให้คำแนะนำในการจัดหลักสูตรและการสอน ผู้บริหารควรขอข้อมูลจากครูเพื่อให้เกิดผลดีต่อนักเรียนและการทำงาน ถ้าผู้บริหารต้องการให้ครูมีส่วนร่วมมากขึ้น ควรส่งเสริมให้ครูได้รับการฝึกอบรมอยู่เสมอ

ไรด์เอาท์ (Rideout. 1997 : 3348) ได้ศึกษาคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน (School – based Management) ในนิวฟันด์แลนด์และลาบราดอร์โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียทางการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับท้องถิ่น โดยส่วนมากดำเนินการ โดยการตั้งสภาโรงเรียน การจัดทำข้อมูลใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ความคิดเห็นของผู้ปกครอง ครู-อาจารย์ ครูใหญ่และศึกษานิเทศก์ ในด้านงบประมาณ หลักสูตร บุคลากร สภาโรงเรียน และปัญหาอุปสรรค ในการดำเนินงานผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเลย ส่วนครู – อาจารย์ มีบทบาทร่วมในการจัดการศึกษาเพียงเล็กน้อยและในขอบเขตจำกัด ส่วนผู้บริหารมีบทบาทส่วนร่วมมากที่สุด ผู้ปกครองและครู – อาจารย์ มีความต้องการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ และร่วมมือในการดำเนินการจัดการศึกษาและต้องการให้สภาโรงเรียนทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหรือดำเนินการดังกล่าว และต้องการให้มีการปรับปรุงแนวการดำเนินงาน โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีบทบาท

มากยิ่งขึ้น ตลอดจนต้องการให้มีการกระจายอำนาจในการส่งงบประมาณมายังโรงเรียนโดยตรง ตลอดจนการปรับปรุงหลักสูตรระดับท้องถิ่น

อีแวนส์ (Evans, 2000 : 2120- A) ได้ศึกษาการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน กรณีศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การนำระบบบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้น จะช่วยพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบวก หากการดำเนินการดำเนินไปตามกระบวนการที่ทุกฝ่ายเข้าใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องคำนึงถึงวัฒนธรรมและความเชื่อของคนในองค์กรนั้นด้วย

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ เกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า หลักสูตรท้องถิ่นนั้น ถึงแม้จะเป็นหลักสูตรที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย ทั้งที่อยู่ในชุมชน และในโรงเรียน โดยการนำสิ่งที่มีอยู่ภายในชุมชน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนนั้น ๆ มาเป็นข้อมูลในการจัดทำเป็นหลักสูตรเพื่อต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ซึ่งจะเป็นการศึกษาศาสนาชุมชนของตนเอง ส่งผลให้เกิดความรักและหวงแหนชุมชน รวมไปถึงสิ่งที่มีอยู่ภายในชุมชนของตนเอง แต่ในกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรนั้น ปรากฏว่า ทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต่างก็มีปัญหาที่ค่อนข้างจะแตกต่างกันออกไป เช่น การขาดบุคลากรที่จะมาสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ความต้องการให้มีการจัดสรรงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ประกอบให้เพียงพอ การกำกับ ติดตาม และประเมินผลการนำหลักสูตร ท้องถิ่นไปใช้ยังขาดความเป็นระบบและต่อเนื่อง เป็นต้น จากปัญหาของการดำเนินงานที่พบจากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้เอง ทำให้ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงเกี่ยวกับการบริหาร จัดการหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษา ประสงค์ที่จะศึกษาถึงกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรท้องถิ่น ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับช่วงชั้นที่ 1 – 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ว่ามีปัญหาคืออื่นอีกนอกจากนี้เป็นอย่างไบบ้าง เพื่อว่าข้อมูลที่ได้จากการศึกษา จัดเป็นข้อเสนอแนะที่สำคัญในอันที่จะนำไปเป็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป